

Poština plačana v gotovini

Leto II
1937-38
Št. 9-10

MLADI PREKMUREC

---

izhaja v dvojnih številkah med šolskim letom v M. Soboti. — Izdaja za konzorcij Franc Čör. — Tiska Balkanyi Ernest, Lendava.

Urejuje Ferdo Godina (pred oblastjo odg. dr. L. Vadnal). — Vsi rokopisi in dopisi se pošiljajo na naslov: Uredništvo M. Prekmurca, univerza, Ljubljana. — Rokopisi se ne vračajo.

Naročila, reklamacije in oglase sprejema: uprava „Mladega Prekmurca“ v M. Soboti (Aleksandrova 13).

Letna naročnina znaša 30 dinarjev, za dijake 20 dinarjev, za inozemstvo 50 dinarjev. Posamezna številka stane 3 dinarje, dvojna 6 dinarjev.

Uprava prosi cenjene naročnike, da vsaj do 15. julija poravnajo naročnino blagajniku Čöru Francu v M. Soboti ali pa na naš račun pri Prekmurski banki v M. Soboti (štef. ček. računa 14084). — Tiste, ki ev. lista niso prejeli v redu, prosimo da to sporoče upravi v M. Soboti. (Aleksandrova 13).

**Prispevajte za tiskovni sklad Mladega Prekmurca!
Prilagajte prispevke kar k naročnini.**

V S E B I N A

Ferdo Godina:	Na počitnice gremo
Ivan Šiftar:	Prvi gredo
Franc Murčič:	Gazela
Pajlin:	Še več
Ferdo Godina:	Mali dom
Pajlin:	Želja
Simon Simonič:	Raztrgano srce
Ivan Slovin:	Razmišljanje ob problemu
Franc Murčič:	Epigram
Franjo Gumilar:	Prvi turški vpadi v Prekmurje
Franc Murčič:	Nova poezija
Miroslav Kokolj:	Kako so nekoč potujčevali mlade Prekmurce
Jožko Hanc:	Gojimo več glazbe Zapiski Razno

NA POČITNICE GREMO

FERDO GODINA

Nič novega ni, če delamo za počitnice načrte. Le navadno se teh nihče ne drži. Saj v dneh, ko gre šolsko leto h koncu in so dnevi že prešteti do tistega razveseljivega trenutka, ko se bo lahko sleherni pomaknil višje, v teh dneh je domišljija tako razpašna, da se kaj takega ne sme nikomur zameriti.

Nato pridejo počitnice s toliko novimi doživljaji, da človeka zmeraj zaobrbejo drugam, kakor se je namenil. Ta se zarije v zemljo, drugi se bavi z igrami, tretji presedi s knjigo v roki med polji ter premišljuje o življenju in kuje bodočnost, četrti hodi za dekleti, peti lovi ribe. Tako obda slehernega vse drugo, ko ga zajame po enem letu zopet vas.

Bodi že kakorkoli. Prišlo bo in v jeseni se boš ozrl na preživete počitnice ali s toplim čustvom ali ti pa ne bodo prinesle nič novega v tvoje življenje, ki bi moralo postajati bogatejše z vsakim dnevom.

Nimam namena dajati naukov, samo tovariško ti hočem stisniti roko in ti želim prav prijetne počitnice. Je to namreč čas, ko študent vendar posveti samemu sebi mnogo več časa, kot ga je med šolskim letom.

In ta vzgoja samega sebe je tako važna. Če boš v življenju zdravo mislil, se boš do tega dokopal sam. Nihče drugi te ne bo naredil za dobrega človeka. Saj pri nas v Prekmurju je take stvari nerodno govoriti, ker so ljudje, ki si še vedno lastijo monopol nad vzgojo mladine in sploh vsega ljudstva. Jasno je, da nočem s temi niti najmanj polemizirati. Naj se izpopolnjujejo v laži in v obrekovanju. Človek pa nosi v sebi trdno vero, da je pri vsem tem zdrav, da ima v svojem srcu le to, kar si je tekom življenja sam pridobil. In to je vse.

Koliko spoznanj in razočaranj in kakšna!

Iskal sem dolgo, dokler nisem začel s strastjo sovražiti laži. Priznati moram, da je to nekaj velikega in lepega. Takrat, ko začneš razsojati z lastnimi možgani in ne vidiš drugega pred seboj kot človeka, ki dela dobro ali slabo, ki laže ali govori resnico, takrat začneš hoditi po lastnih nogah. — Vse drugo, s čimer se onegavi in žlobudra, je krinka.

Mislím, da me vsak razume.

Današnji čas je še tak, da cenijo človeka le z določenega stališča. Svetovni nazor je cenilno merilo, po katerem veljaš kaj ali nič. Praktično življenje pa kaže, da je to bistveno pogrešno. V vsakdanjem življenju živi namreč vsak po svoje, ne glede na svetovni nazor. Vsak je vdan elementarnim človeškim slabostim, odnosno ima v sebi dobre pogoje ne oziraje se na svetovno naziranje.

Prav za prav že lezemo iz te neumne pshoze: da si v tem taboru neoporečno dober, v drugem pa brezkompromisno slab. To gineva vedno bolj, kar je edino prav. Kaj bi počenjali bedastoče, ko gre življenje preko vsega tega.

Na počitnice gremo in prišli bomo v tesnejši odnos z ljudmi. Vse to bo tako zelo drugačno od šolskih knjig in od tovarišev, s katerimi smo živeli do sedaj.

Doma pa bo vse po starem. Le mnogi ne bo našel brata, sestre, očeta ali matere. Zaprašena pisma po omarah bo odpiral, bral jih bo in se bo mogoče od srčnega ganotja tresel ali bo pa jokal. Ah, kako človek razume vse to. Saj so zmeraj med poševnimi vrsticami tudi zate pozdravi. Pozdravi iz Nemčije ali Francije. Mogoče služi oni prav zate franke ali marke, da ti lahko študiraš, pa ne bi jokal, moj Bog. In ti, ki iz njihovih pisem razumeš in veš za njihovo trpljenje, lahko jokaš in moraš jokati.

In ko tako leto za letom prihajaš domov, truden, lačen in željan počitka in ko mnogokrat bogve kakšno tragedijo domače hiše nosiš v svojem srcu, si z vsakim letom začnejo lastiti pravico nad teboj ljudje, ki niso s teboj niti trohice gorja delili. Ostudno je to. Zaradi tvoje bodočnosti začnejo begati očeta in

mater in ne mirujejo prej, dokler ne zasejejo med teboj in tvojimi domačimi razdora, razdora, ki te bo mogoče spremljal vse življenje. Sveta jim niso niti najmehkejša družinska čustva niti zavest, da žulji, ki so zate žrtvovani, postanejo orodje medsebojnih sporov.

Zakaj? Za prazen nič. Ti, ki trpiš in spoznavaš svet, si ustvarjaš življenje brez iluzij, ti boš ubral itak svojo pot.

Ne ščuvam, kot bi to radi pograbili mnogi. Tudi ne blatim in ne zavijam. Vse preveč mi je do resnice. Vsakemu so take stvari preveč dobro znane, kajti povesti nas vseh so si tako zelo podobne.

Počitnice so tu. Odprlo se je delo. Koruze rasto, žita zore, krompir bo kmalu v cvetju, mi pa prihajamo na počitnice! Polja se nam zde zamaknjena, šume tajnostne, vasi šepetajo o našem prihodu. Mi pa bomo delali, ljubili in nabirali si bomo med svojim bednim ljudstvom moči za jesen.

PRVI GREDO

IVAN ŠIFTAR

Še poljub in objem in zbogom.
Vlak se premakne
in množica se zgane, še kdo zamahne
v zadnji pozdrav . . . nato zajoče.

Zunaj med polji pa ropoče
in jekleno pesem poje črni demon:
„Kje si, moj dom, dom . . . doo-om?“
Toda že so za njimi mlinske koče.

„Za delom, za kruhom, za kruhom!“
Trdo zveni onostran Mure ritem koles . . .
Ljudem gleda volja iz upornih oči:
„Pred poginom bežimo . . . za delom, za kruhom.“

GAZELA

FRANC MURČIČ

Vsak dan se v srcu rodi vprašanje, če me ljubiš.
 Težko srcu dati je odgovor nanje, da me ljubiš.
 Mučijo pogosto me strahovi, dvomi,
 ker zakriva tvoje mi oko spoznanje, da me ljubiš.
 Brez vsebine tečejo mi mladi dnovi,
 ker sem sam in upam vedno manje, da me ljubiš.
 Ko tako izmučen neham se pehati,
 tvoj pogled mi z nado zopet dá na znanje, da me ljubiš.
 Zopet me pritegneš, a že mi daš spoznati
 naj ne upam, ker je bilo le igranje, da me ljubiš.
 Jaz pa sliko tvojega obraza v svojem srcu nosim,
 vem gotovo le, ko me premaga spanje, da me ljubiš.
 Takrat tebe, draga, jaz nič več ne prosim,
 samo dokazuje tvoje že dejanje, da me ljubiš.
 Ko pa pride zora, z zoro sivi dan,
 čutim, da te ljubim, ljubljjen nisem sam.
 Če pa hočeš, da ljubezen, sreča, v srcu se ohrani,
 glej, da bo resnica, kar sedaj so sanje, da me ljubiš.

ŠE VEŠ?

PAJLIN

Še veš, kako sva ob potoku,
 ki tiho žuborel je v mrak večerni,
 ljubila se, drhtela v sreči neizmerni?

In ko so zvezde na oboku
 nebesnem prve se prižgale,
 so moje te besede k njim povzdigovale.

Še hodim v mraku rad k potoku,
 a tebe ni več tja. — Le vrba tam sameva,
 a midva, dekle, drug za drugega ne veva.

MALI DOM

FERDO GODINA

Geričev Marko je bil kmet. Imel je razen polja še gorice in šumo. To ga je rešilo, da mu niso davki zadavili posestva. Živel je udobno, se vozil v gorice, jedel in kadil dober tobak in se zopet vozil.

Skoparil je z drugimi, a sebi je podvoril, kar mu je pozelelo telo. Zadnje čase se je še celo k maši vozil.

„Predaleč je, in star sem“, je zmeraj omenil. Ko je minila maša in so se ljudje trumoma usipali proti domovom, je pognal Marko kobilo v trap, dá so se vsi umikali in so dekleta privzdigovala krila pred blatom, ki je letelo od ropotajočega koleslja. Marko pa je samo mežikal, se smehljal in kadil dober tobak.

Ker je bila bratva že blizu, je Marko naložil na kola v seno dva prazna soda. Hlapec jih je dobro privezal za lestvice in pritrdil na svoro zavorno verigo. Tisto jutro se je počutil Marko kakor zmeraj, kadar so ga vlekli kobile po slabih medjimurskih kolovozih v gorice. Dremal in klumal je s pipo v ustih, da mu je gorak pepel padal na debele kosmate roke, dišeče po konjskem potu. Rad se je vozil tako sam, s toplim občutkom, da bo zopet v prijetno poltemo goričke pivnice zavelo tiho življenje. Pogovarjal se bo s sodi ter jih otipaval z nerodnimi prsti. S prgiščo bo brisal zeleno plesen, ki se širi po njih od vlage. V prijetnem polsnu je bil zadovoljen sam s seboj.

Predramila ga je Hancova Magda, ki se je vračala iz Štrigove. Robec je kupila za sebe in za mater. Ob praznikih nimata s čim pokriti glave.

„Dobro bi bilo z vami, oča Marko“.

Marko jo je pogledal, skomignil z rameni in potegnil vajeti.

„Pridi, vraga, kaj boš!“

Magda je prisledla. Nič hudega, če se bo vozila po isti poti nazaj. Prilika je, da bo pila vino. Marku pa se je tudi

upala, saj je od petega leta hodila k njemu na delo. S pašo je začela. Nato je hodila delat, dokler se ni poročila.

„Saj bi tudi zdaj s Tunijem lahko hodila k meni. Bolje bi vama bilo“.

„Vpregamo skupaj, s Padarovimi. Tuni rajši vidi“ je menila Magda in si popravila robec na glavi. Saj je vse križ. Delo tu, delo tam, povsod se človek ubija. Da bi bil Tuni vsaj zdrav, bi še šlo. Pa ga meče. Ko mu je bilo šest let, je šel za pastirja v Kopinovišče k staremu Kreslinu. Vsi, ki so hlapci od mladih nog do smrti, začnejo s pašo. Neko zimo je prišel h Kreslinu pozavat pozvačin. Kreslinovi so pač hoteli narediti šalo in so pozvačinu povedali za malega Tunija, ki se je skrtil pod žolo v hlevu. Ko je pozvačin z navešenimi zvonci na rokah in nogah prilomastil v hlev, je vsa živina šla v jasli ali se trgala z verig.

Tedaj je Tunija prvič vrglo. Prestrašil se je.

„Zakaj si ga vzela“. Marko je stisnil pipo z zobmi.

„Kaj sem hotela. Bila sem za možitev in on je prišel“.

„In otroka imata?“

„Maričiko. Štiri leta ima“.

Marko je premestil pipo iz enega konca ust v drugega in neprenehoma sekal z očmi.

Zavila sta v klanec. Kobile so same obstale. Neštetokrat so prevozile te klance tako, da jim voznik sploh ni bil potreben. Vedele so, kako je oddih dolg, kje in kdaj je bilo treba potegniti. Še Markovega „no pa“ so se odvadile. Pa njemu tudi ni bilo do tega.

Trsje, poškrpljeno z galico, je stalo ob robovih klanca razvešeno od grozdov, ki so segali do zemlje. Klopotci so se zaganjali, klopotali v kratkih presledkih, strašili vrane, ki so preletavale dolino in nosile orehe, jih spuščale iz kljunov ter jih zopet lovile. Zajci so se pasli po viničarskih zelnikih med trsjem.

Vse ozračje je bilo nasičeno z vonjavami dozorevajočih brezkev, jabolk in grozdja. Razživel se je Marko in gorak val krvi mu je pljusnil po žilah.

„Magda, peš boš hodila v breg. Viš, kobile že čakajo. Pomagaj jim. Mlada si“.

Marko jo je sunil v rebra, se zasmeljal in se zleknil po senu, ki je bilo na kolih. Magda je spretno skočila s kol in se oprla na ročico.

Tudi Marko je nekdam hodil peš, porival kola za ročico in vpil nad kobilami. Bil je še mlad. Sedaj se vozi v senu ter sanja o vinu in pivnici, do katere ga bodo vsak čas potegnile kobile.

Prekmurske kobile so pač za ravnino. Pretežke so za hribe in tako neumno vozijo v breg, da jim je mokra vsaka dlaka, preden se prikobacajo na vrh.

„Vozite, hajdi“, jih je nagovarjal Marko, po strani je pa mežikal Magdi, ki se je z bosimi nogami opirala v mehko ilovico. Zardel je v zabuhli obraz in nosnice so se mu razširile od prijetnega vonja otave in bližine mlade ženske.

„Močna si, Magda“, je rekel, ko se je Magdi skliznila noga in so se ji stresla prsa. Magda se je samo zasmejala.

Viničarja ni bilo doma. Delal je nekje na njivi. Ko sta že Marko in Magda vrdevala* sode, je prihlikal od nekod. Suh je bil, in zanemarjen, kakršni so vsi viničarji. Bridek smehljal se mu je vsesal v lice. Najbrž se že smehlja od rojstva, kajti gube v licih so temu prirojene. Plašne oči so preletele sode, kola in kobile. Ves je bil upognjen, ko je v preši odložil poln koš buč in je šel v pivnico. Korak mu je bil omahujoč in zibal se je, kakor da bi hodil v breg. Obrabljen je bil kot Markovi plugi na parmi, čeprav je bil še tako mlad. Mimogrede je stopil v gorice. Oče Marko ne sme videti nič v neredu. Vsak trs zvezán, kol postavljen, vse mora biti kot karta, drugače Marko rohni in preklinja, da ga čuje ves breg.

„Kje pa hodiš, ti šepelak?“ se obrne Marko k Viktorju, ko se je ta spustil po stopnicah v pivnico. Dobro volje je bil Marko.

„Oča, ne zamerite —“

„Preveč zemlje imaš Viktor. Preveč. Njivo pri Močniku ti

* pretipavati.

bom vzel. Saj vse zemlje ne moreš obdelovati. Vidiš, da nimaš časa zame pol ure, toliko ti dá dela zemlja“.

Marko je bil vroč in vino mu je stopilo v glavo. Bahal se je pred Magdo, da s temi ljudmi lahko dela, kar hoče.

Viktor se je začel opravičevati, pa je videl, da je oča Marko dobre volje in je vzel kupico, ki mu jo je ponudil. Tudi njegova žena Fefa je prišla za njim in pila v dolgih požirkih.

„V pivnico pridete vsi“, je začel Marko. „Da bi mi pa pomagal kdo izpreči in dati kobilam jesti, pa ni živega krsta. Na, Viktor, pij še eno. Pa operi soda, ki sem ju pripeljal. Delaj nekaj, da te ne bom imel zastoj v hiši.“

„Bom —.“ Spil je Viktor in šel. Fefa pa se je nekaj obnavljala.

„Daj vraga Fefa, kupico, da nalijem še temu malemu ciganu. Kako poželjivo gleda za vinom. Pa ti tega ne vidiš?“

Fefa se je sklonila do otroka, ki je stal za njo in ga vprašala, če hoče. Mali Valent je prijel z obema rokama kupico in izpil. Ti ljudje pijejo vino kot vodo. Kadarkoli. Zjutraj ali zvečer, v petek ali svetek. Kadar pač pride do njega, pije, kolikor mu kdo dá.

Magda se je naslonila na sod in gledala otroka v srajci. Kobacal se je po stopnicah navzgor in izginil za oglom.

Oblasten je bil Marko. V pivnici je tako radodaren, doma pa skopari. Magda je hodila k njemu delat, pa nikdar ni ponudil kupice vina težakom. Še s hrano je skoparil. Dobro, da vpregajo Hancovi s Padarovimi, se vsaj ni treba držati Marka.

„Samo tega otroka imaš, Fefa,“ vpraša Magda, ko se je Marko nekaj motal med sodi. Fefa je pokazala še drugega, ki je ležal gori v hiši. Ves blaten in moker je bil ta in cape je imel smrdeče, da je Magda spačila obraz. Kepa vlažnega kruha se mu je valjala po trebuhu. Ko je Magda milovala dete, je opazila, da ima vdrto glavo.

„Ne“, odvrne Fefa. „Ležal je na desni strani, pa se mu je sploščila. Sedaj ga že mesec polagam na hrbet, da se mu glava popravi.“

Magdo je presunilo. Tudi ona ima otroka, pa bi raje — ah, kaj — umrla, kot bi kaj takega dopustila.

„Tudi jaz sem tako mislila,“ je smeje rekla Fefa in pospravljala po mizi. S prvim otrokom še gre. Človek je vesel življenja. Pozneje pa ni več mogoče. Če gre mož na mlatev, je ona od jutra do večera na njivi. Kdo bo hodil bogve kako daleč nadajat in čistit otroka. Kos kruha mu da zjutraj v korito, ga porine pod posteljo in tu v poltemi preživi mladostne dni. Tudi ona je tako vzrasla.

Fefo je klical Marko. Ko je bila Magda sama, se je zopet sklonila nad otroka, od katerega je puhtel dušljiv smrad. A otrok se ni ganil. Gledal jo je ter jokal tiho in enakomerno. Dvignila mu je ploščato glavo, jo pritisnila na prsi in poljubovala umazano lice, krmežljave oči in jokala.

Še Marko, ki je bil že pijan, je opazil solze, ko je prišla v pivnico in ni hotela piti. Magdina hiša ne vidi nikoli vina, nikoli visokih potic. Kadar gre kam delat, kjer težaka spoštujejo, pije in se nasiti.

„Pij, da boš vedela, kdaj si bila prvič v goricah Geričevega Marka. Kaj se kisaš!“

„Ne bom!“ Ko pa je prosila za Tunija in mater liter vina, ni dal niti kapljice. Opletal se je med sodi in razlival iz polne kupice.

„Domov grem“, se je odločila Magda. Marko je zazijal. Stisnil je kupico in ni razlival več.

„Domov? — — — Se ne boš peljala z mano?“

„Ne!“

„Sena sem pustil, da bova sedela oba.“

„Pila tudi ne boš?“

„Ne!“

Žal je bilo Marku lepe vožnje. Bogme, rad bi se vozil z Magdo po dolgih samotnih medjimurskih kolovozih in bi jo ljubil.

Magda se je poslovila in odšla. Vračala se je po bližnjici. Žal ji je bilo, da je šla z Markom v gorice. Življenje v teh gorah — ah, saj ni, da bi govoril. Zopet so ji stopile solze v oči, ko se je spomnila na viničarjevega otroka.

Dolgo je blodila po klancih. Po dolgem času je dospela na vrh zadnjega hriba, odkoder je bilo videti Muro in veliko ravnino.

„Oh“, je dahnila. Kaj takega še ni videla v svojem življenju. Tako blizu teh hribov živi, pa človek ne utegne, da bi stopil nanje in bi si malo razgledal svet.

Gorička se je dotikala neba. Od nje se je vlekel proti vzhodu Črni log, ki je bil rjav, kakor da bi ga namazal z ilovico. Na vzhodu je bila Lendava, v katero se je upiralo sonce. Grad se je lepo videl. Razpadajoči zidovi, v katerih so bivale sove, netopirji in vojaki so se svetili v soncu. Magda je že slišala, da je tu stanoval v starih časih, ko so še Turki prihajali v deželo, kapitan Hadik. Bil se je s Turki pri neki priliki do poslednjega moža. Vsi so obležali mrtvi okrog njega. Le on je še divje sekal po muslimanskih bučah in se umikal proti podzemskemu rovu. V poslednjem trenutku je zaloputnil vrata za seboj in zbežal po rovu na vrh hriba. Tu stoji sedaj cerkvena, v kateri počiva maziljen hrabri kapitan.

Včasih, ko so pivnice polne vina, je tam okrog življenje razgibano. Tu pa tam se najdejo mladi burkeži. Fantje so in študenti, ki obiščejo pivnice, če jih povabi kmet. Ne vedo si kaj, da ne bi v svoji navdušenosti privlekli kapitana iz steklenega okvira, ki je vdelan v cerkveni v zidu. Postavijo ga zunaj k drevesu ali k zidu in mu izkazujejo vojaške časti. Nevešči pokajo s petami in mu salutirajo. Zgodi se, da se kateri spozabi ter v svoji prešernosti udari mrtvega kapitana v mrzlo lice. To sicer ni junaštvo. Kapitan je bil junak, on je sekal žive muslimane.

Magda je sledila z očmi jagnedom, ki so se razporejali na obzorju proti Hidvegi in se prevrgli na madjarsko stran. Ona je bila že tam. Bežekovo Baro je obiskala, ki živi na koloniji. Lep razgled je od tam na Madjarsko. Na velikih kompleksih polj še poka béroš za plugom, da votlo odmeva ob jagnedih ta, ta, ta, nato pa pok pojema in se razgubi v polju. Cesta, ki vodi med jagnjedi, je zapuščena, vsa porasla s travo. Malokdaj zabldi popotnik na njo. Graničarji se dolgočasijo tu, si

obešajo nabite puške na rame, gledajo v sonce in štejejo dneve. Nekoč je bila cesta živa. Brhki huzarski konji so topotali po njej in nosili mlade Madjare v rdečih hlačah proti Kaniži. In kmetje so vozili v dolgih vrstah gnoj na gosposko. Magda je slišala tako pripovedovati. Dolgo je zrla v tisto smer.

Begala je nato z očmi pod hribi, kjer je bila ravnina pokrita s šumo. Nehote je pokazala s prstom s hriba v polje in zažarela v obraz.

Zagledala je svoj mali dom.

Po vlažnih kolnikih so pokala naložena kola. Kmetje so spravljali ajdo in krompir. Domovi so se polnili s plodovi zemlje. Vse je šlo v najlepšem redu. Le Mura je zadnje čase silila čez bregove in strašila prebivalce. Ali bo zopet vzela ves pridelek, kar ga je še ostalo na polju?

Hiteli so vsi in se ozirali v oblake, ki niso nič dobrega obetali. Ob poletnih večerih so spuščali kmetje po vodi ognje in prosili za dež. Zdaj pa hodijo molče ogledovat pene, ki jih pušča na svojih bregovih blatna Mura.

„Góri dežuje“, pritrjujejo drug drugemu.

Le stari Padar se ni bal dežja. Naprosil je težake za repo. „Okopamo jo, naj bo kar hoče. Čakati ne moremo“. Tudi Hancockova sta okapala. Oba, Magda in Tuni. Doma sta opravljali Maričika in Mati. Gujčekom sta dali jesti in kravo sta napasli. DrugEGA nimajo pri hiši. Kravo vpregajo s Padarovo, enega gujčeka zakoljejo za zimo, a drugEGA prodajo, da je vsaj nekaj za obresti. Ti dolгови. Koliko je že jokala mati zaradi sinov, ki sta šla v Argentinijo.

„Vzela sva svojo dediščino si mislita, ki sva jo porabila za pot, sedaj naju dom ne briga“. Tako je pripovedovala mati, če jo je kdo vprašal po sinovih, in jokala. Za njima ni ostalo drugEGA kot kup dolga. Posojilnica lahko proda nekega dne, kar se dá prodati, pa konec. Živi kakor hočeš. Po tujem delu se bo na stara leta vlačila, kakor se že od zgodnje mladosti.

„Zakaj sem jih rodila“, je ob večerih mnogokrat žalovala. Tuni in Magda sta bila kje na delu. „V prvi kopeli bi ju rajši utopila!“ Včasih pa je le dvomila, da ne bi poslala in pisala, če bi jima dobro šlo. Mogoče nimata dela ali pa sploh ne živita več. Dosti jih je že šlo v svet in se niso nikdar vrnili.

Pri Padarovih so že za svetlega okopali. Pri večerji so se zasedeli, ker Padarova mati spoštuje težake in jim rada podvori.

Kupila je nekaj vina in žganice, da so bili vsi dobre volje. Pri bogatejših kmetih se malokdaj razživijo. Skoparijo bogataši. Ne cenijo niti dela niti težakov. Manj premožnejši gledajo na vse to drugače. Bližji se čutijo drug drugemu in veselje je pri hiši, če so težaki na gruntu. Govorili so vse vprek, se šalili in so bili sploh razigrane volje. Vino jih je poživilo.

„Nekdaj tega ni bilo, da bi se težaki ukvarjali s takimi frčkarijami, Padarica“, je omenil stari Balažič, ko sta Padarica in Magda prinesli še čaja. „Še na krstitkih mnogokrat tega ni bilo. Težakom so dajali fižol, repo in cel krompir“.

„Saj še sedaj dajejo. Kaj ješ kje kaj drugega, ha? Če pa Padarica dá, pa dá“, so vpili nekateri.

„Pusti, Balažič, če se ti ne zdi“.

Vsi so se smejali, Balažič pa je vtaknil umazane brke v skodelico in pil. Pili so vsi. Magda je pomagala dvoriti Padarici. Bila je tu kakor doma. Vesela, krepka ženska je bila. Vsi so jo imeli radi in povsod je bilo veselje, kjer je bila med težaki.

Krampačev Miška je nekje staknil Poldija s harmoniko, vrag vedi kje. Sicer ni navada, da bi repni težaki imeli mužikaše na večerji, pa Miška je huncvut in Poldiju tudi ni bilo treba dvakrat reči. Kaj bi to, navada! Tako je Poldi prišel, raztegnil staro škatljo, pritisnil na tipke in v trenutku je bil v hiši direndaj. Moški so segali za plesalkami, katera jim je pač prišla do rok. Tolkli so z nogami ob tla, se vrteli, da so šumela krila in letala okrog parov. Poldi se je smehljal, raztegoval harmoniko in pokimaval vsakemu, ki mu je kričal. Plesi so bili dolgi in divji. Človek ima malokdaj priliko, da pozabi na težave, to je Poldi vedel.

„Nikdar ne umrjemo“, prekriči Miška harmoniko.

Prasnili so v smeh, se tesneje stisnili in plesali.

Ṭuni je sedel za mizo in ni plesal. Bal se je, da ga ne bi vrglo. On sploh še ni plesal. Stisniti žensko k sebi in se vrteti, se mu je zdelo otročje. Magda naj le pleše, če jo veseli. Ona je dobro plesala. „Lahka je“, so govorili moški med seboj. Pritisniti se je znala z mehкими prsi, se narediti gibko, da so še in še hoteli plesati z njo.

„Joj, mati“, je pritekla Magda v kuhinjo, ko je Poldi pil in se oddahnil. „Pod vam bomo pomazali“.

„Nič, nič“, jo je mirila Padarica. „Si pila čaj?“

Magda je spila v sobi svoj čaj in še Tunijevega. Vedel je namreč, da ga ima rada in ji je dal svojega.

Padarica ji je še nalila v skodelico in prilila žganice.

„Pijana bom“.

„Kaj pijana!“

Magda je pila s slastjo. Zakaj ga ne bi, če je in ji ga ne bo nihče sponašal. Doma nima takih stvari, tu pa je prilika.

Vroče ji je bilo, da ji je pot zlepil lase na čelu. Robec je vrgla na peč in zopet plesala.

Dobre volje je bila. Smejala se je in se šalila z vsakim, s katerim je plesala. Prijeten vonj je dihala in z napol odprtimi očmi je iskala življenja v moškem obrazu.

„Preveč me stiskaš, Miška“, je rekla, ko jo je Miška zavrtel za vrati. Miška pa je samo plesal in ni nič slišal.

V hipu je Poldi pretrgal z melodijo. Preveč je raztegnil harmoniko in je počila. Začeli so jo popravljati in lepiti, drugi pa so za mizo peli in čakali zopet na muziko.

Magdo je premagal alkohol. Ko je stopila iz prikleti, bi se kmalu sesedla. Prijela se je za steno in dihala sveži zrak. Nebo je bilo oblačno. Magdi se je zahotelo počitka. Noge so ji bile težke in glava ji je klonila na prsi. Šla je v ogradi in legla. Rosna trava ji je gladila vroče lice in v nos ji je udaril prijeten duh po zemlji. Oči je zaprla in trudna zaspala.

Kmalu se je spustil tihi dež ter bil po listju, ki se je odtrgavalo in padalo z drevja. Noč je zakrivala vse to jesensko harmonijo.

Pozno v noč so se razhajali težaki. Poldi je popravil harmoniko in plesali so še dolgo. Po Magdi so se v začetku spraševali, pa so vsi mislili, da je odšla domov. Dež je enakomerno škropil v okna in šumel po sadovnjakih.

Na vasi je zaživel. Težaki so vriskali in peli, ko so odhajali z dvorišča v gosti dež. Padarica jim je svetila s podstenja, da so njihove sence begale po plotovih in slamnatih strehah in se razgubile v temi. Brozgali so po cesti in preklinjali velike luže, ki so bile povsod razlite. Tu in tam se je odprlo okno. Bele postave so se prikazovale iz teme. Zopet so težaki zavriskali in bili veseli.

Magda se je prebudila in v omotici klicala Tunija. Tuni je bil že na cesti. Skočil je čez plot ter jo vso mokro in premrzlo dvignil. „Kaj delaš tu?“

„Vročje mi je bilo, pa — pa — ah, glava me boli, Tuni.“

Prijel jo je pod pazduho, ji odel suknjič in jo odvedel domov.

Od tiste noči Magda ni več vstala. Glava jo je bolela. Vse dneve se je valjala v omotici po postelji. Imela je vročino. Lepo telo je od dneva do dneva sahnilo. Tudi spomin jo je začel zapuščati. Nekoč je mati s strahom opazila, da ji je otekla glava nad vratom.

„Nič dobrega ne bo, Tuni,“ je rekla. „Treba bo k zdravniku.“

Čas je bil za delo in ni ga bilo gospodarja v vasi, ki bi imel proste kobile, da bi jo potegnili k zdravniku. Vreme je bilo nestalno, voda je naraščala in vsakdo je hitel z delom.

Še Marka je prosil Tuni ob neki priliki, ko je šel ta mimo Hancove hiše na njivo gledat hlapca, ki je oral.

„Pa mi dajte vsaj kobilu, če hlapec nima časa,“ je prosil Tuni Marka. Marko je pljunil, s palico dregal kamen v blatu

in pomislil. „Dobro, če danes hlapec zorje, pa lahko dobiš kobilico. Samo če zorje. Odlagati veš, da ne morem.“ Šel je Marko in tuhtal. Ko je bil že za streljaj oddaljen je še vpil Tuniju: „Pa je z Magdo tako slabo?“

Tuni je pritrdil. Marko je prišel na njivo, Ni godrnjal nad hlapcem kot po navadi. Gledal je po brazdah ter razklal grudo, ki se je porinila iz kadeče se zemlje. Še je imel hlapec lep kos neizorane njive. Ne bo končal danes. Tuniju bo treba povedati in je šel k njemu.

Na dyorišču ni bilo nikogar. Tudi kuhinja je bila prazna, le na ognjišču je dogoreval ogenj. Med lonci je dremala velika mačka. Skočila je med škafe, nato pa drla po lestvici na podstrešje. Ni vedel, ali bi stopil v sobo ali ne. Mogoče je mati notri. Odprl je vrata.

Magda je sedela na postelji. Glavo je dvignila in od razpuščenih las, ki so padali na ramena in po čelu ná usahla prsa, ga je pogledalo dvoje motnih oči.

Marka je streslo po vsem životu.

Tu je sedela na lilahnih,* z rokami sklenjenimi v naročju, s sklonjeno glavo, kot da nekaj težkega premišljuje. Ni se menila za Marka, le enakomerno se ji je trgalo iz grla: „h, h, h.“

Marko je začutil stud nad samim seboj. Pred tremi tedni sta bila v goricah. Lepa in sočna je bila takrat, da jo je poželed, on, stari kramp. Greh je čutil na svoji vesti, neizvršen greh, ki je bil težji od kateregakoli storjenega.

Stopil je proti postelji, ker ga je bilo sram, da bi takoj odšel. „Magda, kaj te boli?“ je vprašal nerodno.

Ona se ni zmenila zanj, le v srce segajoči „h, h, h.“ je šel iz nje. Takega je nekoč videl viničarja na smrtni postelji, a takrat mu ni bilo nič. Njo pa je še pred kratkim poželed.

Muhe so leno letale od mize na Magdo, nato se zaganjale v šipe, skozi katere je pravkar posijalo sonce.

Kot bi bil pijan v gorički pivnici, se je opletal Marko skozi vrata, tekkel po prikleti in lovil kljuko na vratih. V kuhinji

* lilahen = rjuha.

so se prevrgli lonci in z velikim ropotom padali z ognjišča. Mačka je zopet dremala med njimi, kjer jo je Marko zopet prestrašil. Marku je zaprlo sapo in je hotel zakričati.

Tedaj je prišel Tuni. Raztresen je bil Marko in ves je trepetal. „Dam, kobilo, dam. Še hlapec jo lahko pelje. Bolna je, bolna“.

„Vidiš, Tuni“, je rekla mati, ki je prišla z dojačo iz hleva. „Že davno bi ga lahko prosil. Dober človek si, Marko“.

„E, kaj bi to“, se je otresal Marko. „Kaj pa ji je bilo prav za prav, zakaj je zbolela?“

„Ah, pri Padarovih se je napila čaja, da ti povem naravnost“, je brbljala mati in jokala. „Saj veš, da smo sirote, da nimamo doma niti za sol“. —

„Kaj boste“ — je prekinil Tuni taščo.

„Kaj bom tajila. Kar je res, je res. Ti, Marko, se ne boš napil čajá, da bi obležal, ker ga imaš, kadar hočeš. Mi ga pijemo takrat, kadar ga dobimo in kolikor ga dobimo. Veš, pri Padarovih se je prehladila, ko je obležala na goli zemlji. Sedaj ji pa glava oteka in pravim, da nič dobrega ne bo z njo“.

Marko jo je molče poslušal. Trgalo se mu je srce. Toliko bede še ni nikoli okusil. Niti vedel ni, kaj skrivajo svetu zbite stene in s kakšnim nasiljem tišči življenje te ljudi k tlom.

„Zgodaj bo prišel hlapec s kobilo, Tuni“, se je odločil Marko in šel.

Maričika je prišla iz šole. Na Razkrižju je zazvonilo poldan. Sonce se je razlilo po polju. V mekah so se oglašale čaplje in lovile ribe. Tu in tam je zavela od Mure prijetna sapa, ki je dišala po vodi.

Popoldne se je odpravil Tuni z ladjo v Siget* po trstje.

Naslednji dan ne bo imel časa, pa tudi suho je bilo, ker je ves dan pripekalo sonce. Zrak je bil čist in nebo čudno modro.

„Dež bo“, je pomislil ter porinil ladjo na široko strugo. Veslal je med vrbjem. Trstjé se je sušilo na majhnem otočku.

* Siget — obrasli kraj pri Muri.

Že krog in krog je prišla voda. Še eno noč in trstja ne bi bilo več. Komaj je izstopil, že sta spokala iz trstja dva mlada fazana. Dolgo, rumeno perje se je zasvetilo v soncu. Dvignila sta se v krasen let, a se spustila nenadoma med vrbje.

„Pa nista padla v vodo?“ Čudno se mu je zdelo in ni vedel, kaj bi to pomenilo. Vezal je trstje, ga zlagal na kup ter mislil na fazana.

„Zakaj, saj sta mlada, lahko bi letela.“

Tuni je prisluhnil. Zdelo se mu je, da ga kličejo. Nič. Seveda. Kličejo ga. Odvezal je ladjo, jo obrnil in šinil med grmovjem na prosto. Slutil je, da se je nekaj zgodilo. Na bregu sta stali mati in Maričika.

„Ajtek — Tuni —“ sta vpili obe.

„Magda je vstala —“ se je iztrgalo iz matere.

„Da je vstala?“

„Vstala. Kot mrtvec je. Vzela je bič in naju spodila. Zdaj pa pretepa v hlevu kravo. — Meša se ji — — —!“

Tuniju so se napele žile na čelu, oči so mu izstopile. Veslo je stisnil na prsi in se ključil. Nato ga je vrglo. Z glavo je priletel na ladjin kramp in padel v vodo.

Ladja se je v velikem loku obrnila za tokom in nedaleč od nje je plavalo veslo, pod katerim je umiral Tuni.

Tunija niso nikoli našli. Mogoče ga je potegnila struga v Muro in ga odnesla. Čez nekaj dni so tudi Magdo odpeljali. Markov hlapec jo je vozil in tudi mati je spremljala bolnico do kolodvora. Jokala in poljubovala jo je, jo božala in milovala kot otroka, dokler je niso zaprli v voz. Sinova je vzel svet, Magdo ji je iztrgala domača zemlja. Jokala je čeprav ni imela solz. Hlapec je molče bil po kobili, ko sta se vračala domov in je ni tolažil.

Ko Magde in Tunija ni bilo več, je sameval mali dom med drevjem na bregu Mure. V dolgih zimskih nočeh, ko je zapihal južni veter, so pokale ledene plošče na zamrzli Muri.

Pretrgani stoki plošč so se plazili skozi drevje, objeli kočo, silili skozi nizka, temna okna in motili grobno tišino, ki je vladala po hrambi. Ob takih prilikah je v sobi zabrlela luč. Strah je bilo staro mater in Maričiko.

„Mamica, pa bo še dolgo do spomladi?“

„Ne bo dolgo. Sonce bo kmalu močnejše, trava bo rasla in ti pojdeš past h Geričevemu Marku.“ Past pojde. Tudi ona je začela s pašo, in Magda in Tuni. S pašo začnejo vsi. Pa tega ji ni povedala.

ŽELJA

PAJLIN

Ah, pustite me,
da bom sam — sam,
tih, od vseh pozabljen,
z grozno slutnjo, da sem neozdravljen!

Ah, pustite me, pustite,
da v samotno sobo se zaprem
in skoz majhno okno zrem
na vas vse, ki se življenja veselite.

Ah, pustite me, pustite,
da v tej sobici zaprt,
sam od vseh pozabljen
pričakujem svojo smrt.

RAZTRGANO SRCE

SIMON SIMONIČ

Za roke sva se držala in sva šla v goro. Vse okrog naju je pelo in tudi midva sva bila vesela. Nenadoma pa mi je grenka misel sédla v srce. Nate sem se spomnil ljubica, ki te ni bilo z nama. Obstal sem in se zazrl v tla. Nisem vedel kaj bi storil, ali naj bi šel z njo naprej, ali pa naj bi se vrnil k tebi.

„Pojdiva, ljubček!“

„Saj res, pojdiva. Zakaj bi bil človek žalosten, ko vse poje!“

Šla sva dalje in pozabil sem nate ljubica, kakor pozabim na oblak, ki se je pojavil sredi neba, pa ga je veter razpihil v nič.

„Dovolj visoko sva že ljubček, dovolj blizu sonca!„

Legla sva v travo tesno drug poleg drugega. Gledala sva si v oči.

„Ljubček zakaj si postal tako nenadoma žalosten?“

„Ne govori o tem!“

„Te boli?“

„Boli . . . !“

Poljubila me je. Jaz pa sem pozabljal nate.

Ležala sva v travi, se poljubovala in sanjala, kakor sanjajo tisočeri o lepih dneh. O sreči sva sanjala, ko se še sonce ni približalo goram na zapadu.

„Ljubi, veš, vsako noč slonim ob oknu, sanjam o zvezdah in čakam nate!“

„Jaz pa vse noči jokam, jokam nad tabo, jokam nad tabo . . . Povsod se brez moči zastrmim v temo . . .“

Začudeno me je pogledala, jaz pa sem se ustrašil svojih besed.

„Saj ni nič — smej se, ko poje vse, ko sanjava o zlati sreči!“

Poljubil sem jo.

Daleč so bile takrat zvezde in midva sva slutila njih sre-

brno pesem. Le nate, ljubica, se nisem spomnil. Ko pa je počasi pripolzel mrak iz dolin, ko se je kri prelila iz zapada in so gore utonile v mehki modrini, takrat pa si mi vstala pred očmi v svetlobi, kot da bi bil pogledal v sonce. Kamorkoli sem se ozrl, povsod sem te videl, kako si se smejala sredi krvi. Srce me je zbolelo, kri me je žgala v oči, ona pa, ki mi je bila kakor vesela ptička prižgolela sredi sončnega dne naproti, je zraven mene še vedno sanjala o sreči.

Ljubica, kje si bila ti takrat? Morda si čakala name, mene pa ni bilo, z drugo sem šel v goro. Ljubil sem te, a nisem prišel k tebi. Ti pa si morebiti čutila prav toliko lepote v srcu, kot jaz. Ona pa, ki mi jo je vesel dan pripeljal v naročje me je poljubila, ljubila me je, jaz pa nje nisem mogel . . . nate sem mislil in neizmerno težko mi je bilo.

Zjokal sem se, ljubica, ker sem se spomnil nate, ker sem se zbal krvi, ki so jo pile vijoličaste gore.

„Kaj ti je, glej zvezde prihajajo“, me je ona poleg mene zaprosila. Nasmehnil sem se in poljubila me je.

Ležal sem zraven nje z bolečim spominom nate. Naenkrat pa sem se zdrznil. Streslo me je in ostra bolečina mi je prešinila dušo.

„Stran, stran“, je zakričalo v meni.

„Ne bom čakal zvezd“, sem ji zaklical in hotel bežati.

„Kam? Kam hočeš ljubček“, je vzdrhtela ona.

Kam? Zadelo me je!

Kri je ugasnila na nebu, zvezd pa nisem hotel čakati. Strah me je postalo. Vsa pesem je izginila v temo.

„Kam? Ko ni več luči, saj ni niti krvi na nebu,“ sem zajokal.

„Pridi, pridi k meni, sanjala bova o zvezdah. Glej saj že sijo,“ me je vabila.

Tebe, ljubica pa ni bilo. Luč je ugasnila, ona pa je na gori klečala in prosila poljuba.

Hlupal sem v joku.

„Ljubi me,“ se je izrgalo iz nje.

Padel sem na kolena.

„Ljubi? Pa saj ni luči, saj še krvi ni. Ali ne vidiš, da je v gozdu taka tema?“

„Ljubček, saj so zvezde na nebu!“

Sklonila se je k meni in me poljubila tako sladko in nežno, da sem pozabil na vse! Na te, ljubica, na kri, na zvezde in na temo v gozdu...

... Sedaj sem pa v svoji samoti čisto sam, brez luči, brez pesmi!

RAZMIŠLJANJE OB PROBLEMU NARODNO-OBRAMBNEGA DELA V PREKMURJU

IVAN SLOVIN

Težki so danes časi, težki posebno za male narode. Pri nekaterih narodih se je mnogim skupinam posrečilo razgibati množice z gesli, katerih uresničenje bi imelo v svetu za posledico popolno barbarizacijo današnje kulture, nadvlado nekaterih „izvoljenih“ in „izbranih“ velikih narodov — oziroma vodilnih plastí med njimi — nad malimi narodi. V smislu teh ideologij bi smeli biti mali narodi samo še „zgodovinski gnoj“, ki bi dajali hraniva za bujnejšo in trajnejšo rast tujemu imperializmu. S svojo kulturno, gospodarsko in politično smrtjo bi mu nudili novih prostorov za mogočnejši razmah.

Ni naroda na svetu, ki ne bi bil vključen v ta veliki boj. Na vseh popriščih človeškega udejstvovanja se bije: kultura, gospodarstvo in politika. To so danes bojišča, na katerih pada več žrtev kot nekdanj v vojnah. Nasilne, proti demokratičnemu pojmovanju naperjene sile so ta boj privedle do točke, ko je prešel že v oboroženo razračunavanje. In idealom, za katere so krvaveli največji duhovi človeštva in stotisoče ljudske množice. S strojnicami, topovskimi krogli in avionskimi bombami pljuvajo na stavbe človeške kulture in civilizacije, če je to potrebno za uresničenje njihovih, docela „realnih“ interesov.

Vedno več narodov je zapletenih v tovrstni ples. Mirni, toda nepripravljeni narodi po Afriki, Aziji in tudi v Evropi krvavé pod krogli „izvoljenih“, Dandanes pada odločitev ob češko-nemški meji, ob meji Slovanstva in Germanstva, v osrčju Evrope. Naravnost in po ovinkih peljejo sem niti interesov vseh odločujočih sil svetá. Tu se rešuje danes bodočnost malih narodov srednje in jugovzhodne Evrope. Preko slovenske zemlje peljejo važna pota. Tuje ideologije in izjave odgovornih in neodgovornih so zadostno jamstvo, da se zavedajo pomena za svojo nadvlado v svetu. Bojé se javnega mnenja velikih zapadnih demokracij, predvsem pa računajo na uspeh drugačne taktike. Mogočnik skuša spraviti svojega skromnejšega soseda najprej v kulturno in gospodarsko odvisnost. Kakor črv se skuša vrniti v njegovo telo, da bi pregrizel žile, po katerih se pretakajo redilni sokovi in bi tako zavrl njegovo rast. Nedvomno je, da današnji čas terja odločitve tudi od nas. Boja se tudi mi ne bomo mogli izgoniti. Tudi našo zemljo so prepredle niti tuje propagande.

Težke čase preživlja danes slovenski narod. Razkosanost na štiri države nam vsa povojna leta postavlja problem povoljne rešitve tega vprašanja, od katere zavisi obstoj, enotna in skupna kulturna, gospodarska in politična moč našega naroda. Ena tretjina slovenskega ozemlja se že dve desetletji sistematično razlašča. Stotisoči so se morali izseliti s te zemlje, bodisi v Jugoslavijo, bodisi v Ameriko. Inteligenca, razen duhovnikov, je morala emigrirati. Enaka vprašanja postavlja Koroška. To so konkretni primeri, kakšno je socialno odrešeništvo tujca po izgubi narodne svobode. Vsa dosedanja praksa in razumevanja interesnih sfer obeh velikih imperializmov nam mora nujno pokazati, da pri njih ne moremo iskati zaslombe. Problem razkosanosti našega narodnega ozemlja, ki je posledica teh imperializmov, nam mora nujno pokazati, da pri njih ne moremo iskati zaslombe. Problem razkosanosti našega narodnega ozemlja, ki je posledica teh imperializmov, moremo uspešno reševati le tedaj, ako ga gledamo vezanega na problem zmage demokratič-

nih načel v svetu ter na zmago naših naravnih zaveznikov. Naši naravni zavezniki so vsi oni, katerih nasprotniki so iste sile, ki ogrožajo tudi našo samobitnost.

Tujec išče zaveznikov med nami, za zmago mu je torej potrebna naša nesložnost. Ob tem prizadevanju raste med nami vedno močnejša zavest, da je treba končati z razprtijami in iti na načrtno in organizirano delo vseh. Naši kulturni delavci vseh smeri so nas pozvali na skupno delo. Ali bo tuja nasilnost rodila slogo, ki je slabila telo malega naroda dve desetletji? V vseh delih našega naroda moramo vzbuditi prepričanje, da smo vsi eno. Posebno obrobni deli morajo čutiti, da je prava rešitev njihovih krajevnih interesov in tudi interesov posameznih slojev slovenskega naroda mogoča samo po predhodni rešitvi temeljnih in skupnih problemov vsega slovenskega naroda. Samo v tem je rešitev in se nam za periferijo ne bo treba nikoli bati. Grehe neslovenskih činiteljev nad obrobni predeli moramo prikazati v pravi luči, da ne bo trpela slovenska skupnost. Plebisciti, kot je bil beneški 1866 ali koroški, se več ne smejo pripetiti. Sloga je nujen pogoj za načrtno kulturno, gospodarsko in politično vzgojo ljudskih plasti, brez katere ni mogoče nobeno uspešno in trajno narodno-obrambno delo. Le vzgoja temelječa na narodni samobitnosti, mora ustvariti trdno in zavestno voljo pripadnosti k državi, ki je nujen pogoj za trdnost državne organizacije. Ta skupnost pa mora vedno upoštevati nedotakljivost življenjskih interesov naše samobitne edinice in potrebo združitve vseh njenih odcepljenih delov v svobodno samoupravno skupnost.

Na skrajni periferiji slovenskega narodnega ozemlja, obremenjeni s tisočletno preteklostjo, smo Prekmurci vsled nerazumevanja in težkih napak v dvajsetih letih svobode ob uri preizkušnje slovenskega naroda v dvakrat težjem položaju. Mi nismo poznali borbenega in odločnega narodnega boja, okoli katerega bi bile zbrane vse plasti našega preprostega ljudstva, kot se je to vršilo n. pr. na Primorskem. Vse delo redkih sloven-

sko zavednih katoliških duhovnikov, ki so živeli z ljudstvom, je bilo le pasivna obramba pred madžarskim liberalnim nacionalizmom. Rojeno je bilo iz potreb madžarskega katolicizma, da se v svojem boju z liberalizmom, katerega nosilec je bilo meščanstvo, nasloni poleg fevdalnega veleposestništva še na številne kmečke množice, ki so bile radi močnih fevdalnih uplivov zveste njegovim konservativnim geslom. Ker se je katolicizem pri svojem boju naslanjal tudi na konservativne množice narodnih manjšin, je imelo narodno-prosvetno delo v njem svojega zaščitnika. Zasluga redkih posameznikov je zato tem večja, ker so šli preko tega utilitarističnega okvira in so živeč tesno z ljudstvom našli stikov s slovenskim občestvom preko Mure. Pri liberalnejšem protestantizmu posebne obrambe proti liberalizmu ni bilo, ker zanjo ni bilo take potrebe. Njegova duhovščina mnogokrat ni bila slovenskega rodu. Slovenstvo pri protestantih je temeljilo in se ohranilo na bogati tradiciji nabožnega slovstva in slovenskem bogoslužnem jeziku. Ob prevratu je bila objektivna možnost, da bi se močno razgibane množice na podlagi socialnih gesel trdno spojile s celotnim narodnim občestvom. Kmečke množice, ki bi ob popolni izvedbi agrarne reforme videle v novi državni skupnosti zaščitnika in brezplačnega delilca zemlje, bi bile najboljša obramba pred tujim fevdalno kapitalističnim revizionizmom, ker bi v obrambi državne skupnosti videle v prvi vrsti obrambo pridobljene grude. Ta prilika je bila zamujena ali vsaj močno izmaličena. Vzroki spadajo pod poglavje o slovenski nepripravljenosti v usodnih dneh političnih in socialnih preobratov. Najbolj slovensko-zavedni del, vzgojen po katoliški duhovščini, je bil preko svojih predstavnikov pasivno priključen slovenski konservativni smeri ali bolje stranki. Zagrizeno razračunavanje med slovenskimi strankami, kulturni boj, ki so ga nosila na svojih praporih vsa povojna leta, neupoštevanje socialnih potreb prekmurskega ljudstva — nikakor niso prava in trdna podlaga, na kateri naj bi se razrasla močna narodna zavest, ki bi trdno in neomahljivo stala proti vsem nevarnostim, katerim je stalno izpostavljena se-

verna slovenska periferija. Konfesionalna razcepljenost prekmurskega ljudstva je ob pogosto demagoškem zlorabljanju v politiki neslogo samo stopnjevala. Konservativna slovenska smer zaradi te razcepljenosti tudi ni mogla zjeti kmečkih množic v Prekmurju tako kot po ostali Sloveniji. Iz borbenega ljudskega razpoloženja bi se lahko ustvarila podlaga za močno slovensko gibanje, ki bi vzbudilo in utrdilo prepričanje ljudstva v nujnost pripadnosti h kulturni, gospodarski in politični slovenski skupnosti. Upoštevati bi se morale splošne potrebe slovenskega naroda in na te bi se morale vezati tudi socialne in gospodarske potrebe prekmurskega ljudstva. Borbeni hrvatski nacionalizem, spojen s socialnimi zahtevami kmečkih množic, odločnost in kompaktnost gibanja, trdna organizacija in osebna neoporečnost voditelja so s spretno in načrtno propagando pridobivali simpatije velikega dela prekmurskih kmečkih množic. Bil jim je glasnik socialne pravičnosti. Te simpatije pa je poskušal spretno vpreči v svoj velikohrvatski voz. Take poizkuse vidimo sicer skoraj vsa povojna leta, zlasti takrat, kadar sta hodili vsak sebi hrvatska kmečka in slovenska konservativna politika, zmeraj takrat, kadar je bil samo eden od obeh v Beogradu oziroma samo eden v opoziciji. Toda zadnja leta je postalo to vprašanje mnogo bolj kritično. Tako smo dobili poleg tisočletne fronte proti Madžarom še drugo. V boju na dveh frontah so nas zatekli dogodki v soseščini, ko smo izpostavljeni tretji fronti, za katero stoji sedemdesetmilijonski narod, stalno vzgajan z imperialističnimi gesli. S tem smo bili postavljeni neposredno in tesno pred problem narodne obrambe, ki mu moramo posvetiti vse sile.

Z zvonika soboških cerkva se vidijo vse tri zunanje meje.

Med nami samimi teče četrta fronta, fronta nesoglasij in zagriženih prepиров med pripadniki te ali one struje in stranke, fronta nesloge kljub nasprotnemu imperativu slovenskih narodnih koristi. Ta fronta so malodušnost in laži tuje propagande, ki so jih raztrosili med nami tuji agitatorji. Na tej fronti moramo najprej zmagati, da bomo lahko tudi na vseh drugih!

Delo mora biti složno in organizirano. Tuja propaganda dobiva in ima pri nas že organizirane oblike. Narodno-obrambno delo mora torej biti organizirano in načrtno. Za uspešno delo moramo skupno ustvariti poseben delovni organ narodno obrambnega dela, okrog katerega bi se zbrali vsi, ki nočemo zatajiti svoje narodne pripadnosti, in ki bi narodno-obrambno delo načrtno organizirali. Temu cilju moramo podrediti vsa področja javnega udejstvovanja: prosveto, gospodarstvo in politiko. Prekmurju, kot slovenski periferiji sploh, je potrebna intenzivna kulturna in gospodarska osamosvojitvev. Organizirana kulturna in gospodarska propaganda mora nadomestiti napake slovenske politike. Ob spoznanju, da smo delali napake vsi, se zdaj vsi združimo! Poleg demaskiranja tujčeve lažisocialnosti moramo ljudstvu na podlagi konkretnih primerov iz njegovega vsakdanjega življenja pojasnjevati, da brez narodne svobode zanj tudi socialnega izboljšanja ne more biti. Na konkretnih primerih mu vzgajajmo zavest, da je naše ljudstvo zvezano s kranjskim in tudi primorskim pri vsakdanjih gmotnih interesih. Prekmurškemu človeku moramo približati delo za njegove vsakdanje koristi, kot delo za boljšo gmotno bodočnost njegovih otrok. Organ narodno-obrambnega dela mora postati tisti faktor, ki bo stalno na podlagi konkretnih predlogov kordiniral delo vseh gospodarskih organizacij in ustanov, opozarjal na razmere in potrebe Prekmurja in njegovega prebivalstva, pošiljal predloge za izboljšanje na merodajna mesta, iskal poti za njih uresničenje. Pri tem morajo sodelovati tako posamezniki kot organizacije različnih smeri ob popolnem spoštovanju svoje avtonomije. Skupno pa mora biti vsem priznavanje osnovnih pravic našega naroda in sodelovanje pri konkretnem, skupno sprejetem programu. Predvsem pa je treba smotrenega pouka najširših plasti o kulturnih, gospodarskih in političnih problemih slovenskega naroda, o problemih države, o svetovnih pojavih i. t. d. Samo zdrava razsodnost množic, zgrajena na pravem pojmovanju svojih intere-

sov, bo za vedno preprečila beganje teh množic z kakršnimi koli lažmi tuje propagande.

Vse naše delo mora temeljiti na spoznanju, da je obstoj našega naroda in njegov socialni napredek odvisen od zmage demokratičnih načel v svetu. Nikaka svetovno nazorska opredelitev nas ne sme zavesti od tega spoznanja na stranka pota. Zato moramo priznati tudi drugim, kar jim gre. Narodno-obrambno delo ni delo proti človeškim in narodnim pravicam drugih narodov ali narodnih manjšin. Ne sme vsebovati niti izpadov proti onim sinovom slovenskih staršev, ki jih je tujec privzgojil in odtujil slovenskemu občestvu, dokler so lojalni in ne delajo proti interesom naše narodne skupnosti. Ta pokvečenost je dediščina tisočletja, zlasti pa sistematičnega odtujevanja, ki ga je vodil cela desetletja madžarski nacionalizem. Zapadla mu je tudi večina od tujca vzgojenih maloštevilnih izobražencev. Takozvano malomeščanstvo je videlo v madžarizaciji boljšo in varnejšo bodočnost, ki ga je dvigala nad siromašno kmečko gmoto in približevala mogočni madžarski birokraciji. Industrijskega delavstva ni bilo. Naši ljudje, ki so delali v industriji po peštanskih in drugih predmestjih ali so kako drugače prišli v dotik in pod vpliv socialnih gibanj madžarskega proletarijata, so s tem tudi prejeli močno zavest pripadnosti k tuji kulturi. Teh plasti katoliška duhovščina s svojim delom temelječim na konservativnih geslih, ni mogla pritegniti. Marsikako zapuščino tisočletja moramo upoštevati. Preprečimo pa vse krivice. V prvi vrsti moramo uničiti vse one, ki zavestno in načrtno delujejo proti našemu narodnemu obstoju, proti kulturnemu, gospodarskemu in političnemu dvigu naših množic. Pri tem moramo vedno upoštevati mentaliteto našega ljudstva, nastalo po tisočletni preteklosti, po dovčerajšnjem strogo fevdalnem ustroju družbe, katerega najnižjo in najbolj zanemarjeno plast je tvorilo. Delati moramo z njim vedno roko v roki. Samo tako bomo preprečili podtalne vplive onih, ki si drznejo danes že javno sramotiti vse ono, kar je naš narod s težkim trudom dosegel.

Malodušnost ni na mestu. Za pripadnost k slovenski narodni skupnosti govori vsa preteklost našega ljudstva, tudi svojo žilavost pri ohranitvi slovenskega jezika je skozi stoletja dokazovala. Po madžarski večini malodušen in po tuji vzgoji v duhu odtujeni školnik Jožef Pusztaí je že pred štirimi desetletji prerokoval, da ni več daleč čas, ko bomo lahko vsi po madžarskem „občinskem jeziki naše domovine dičili Bogá s ednim glásom ...“ Namesto tega imamo danes že dve desetletji slovenske šole in mladino, ki je šla skozi nje v življenje, s trdno voljo, da živi z ljudstvom in v neomahljivi veri v nujnost pripadnosti k slovenski skupnosti, po kateri edino morejo napočiti tudi našemu ljudstvu dnevi popolnega kulturnega, gospodarskega in političnega dviga. Prilike v svetu niso take, da bi morali biti pesimisti nad zmago demokracije. Trdnejša je zavestna volja demokratičnih množic, da se bore za svojo svobodo in kruh, kot umetno in na lažnih geslih zgrajeno navdušenje, ki se ob neuspehih mnogo hitreje zruši in ki prenese samo zmage. Beganje preprostega ljudstva z lažnimi socialnimi gesli pa zahteva, da moramo svoje delo posvetiti v prvi vrsti njegovim krušnim potrebam. Še danes veljajo v polni meri besede poslanca Klekla, prvega prekm. zastopnika v ustavotvorni skupščini l. 1921: „Mi smo naziranja, do zadovoljnost ljudstva veliko bolj čuva naše meje, nego topovi in strojne puške.“

EPIGRAM

FRANC MURČIČ

Prijatelj, ki z bridkostjo se spominjaš ure,
 ko prišel si k nam v to ravnino,
 vedi dobro, da ljudstvo tostran Mure,
 gre vsako leto si po kruh v tujino!

PRVI TURŠKI VPADI V PREKMURJE*

FRANJO GUMILAR

V drugi in tretji številki „Mladega Prekmurca“ sem opisal prve turške vpade na prekmursko zemljo. V pričujoči številki bom pa podal — kronološkem redu — vpade druge periode; to so navalni od leta 1600 — od zavzetja Velike Kaniže — do leta 1690 — do izгона Osmanov iz naših krajev.

Vpadi druge periode se razlikujejo od prvih, zaradi svojih obsežnosti in vojaških priprav. V teh navalih nastopajo sovražniki že kot osvojevalci Prekmurja. Baza teh navalov je bila Velika Kaniža; ona je bila izhodišče vseh vojaških operacij.**

Pri obrambi prekmurske zemlje je igral lendavski grad najvažnejšo vlogo. Po padcu Velike Kaniže je postal ključ Prekmurja. Turki so dobro poznali njegov strateški pomen, zato je bilo nanj toliko navalov. Toda lendavski grad je mogel braniti vse napade sovražnika in nikdar ni prišel v roke Turkov. S tem se je izjalovil tudi namen Turkov, da bi si izvojevali cesto Velika Kaniža—Lendava; ki je bila južni strateško važen dohod v prekmursko ravnino.

Turki so — zaradi neuspehov okrog Lendave — premaknili svoje operacije na sever, na teren Martjanci—Kermedin.

Drugi kraj, ki je imel tudi nalogo zadržati Turke, je bil Dobrovnik. Prebivalci so kraj tako močno utrdili z nasipi, da so morali Turki marsikaterikrat opustiti obleganje. Zaradi zasluga pri obrambi pokrajine je madžarski kralj Ferdinand III. osvobodil Dobrovničare tlačanstva in jim podelil še druge privilegije.

* * *

20. oktobra — leta 1600 — je veliki vezir Damad Ibrahim zavzel Veliko Kanižo in s tem je prišlo Prekmurje neposredno

* Nadaljevanje iz 3—4. štev.

** glej skico str. 46.

v vrtnice turških dogodkov. Še isto leto so Turki udarili v dolino Mure, katero so izdatno izropali.

Naslednje leto 1601. so Turki navalili na Lendavo. Lendavski graščak Bánffy Krištof pa jih je pognal v beg, preden bi lahko povzročili znatnejšo škodo.

Leta 1603. se Turki dvakrat zaženejo v lendavski grad. Prvič 2. februarja, drugič pa 16. oktobra. Obakrat so bili napadalci odbiti. Povzročili pa so občutno škodo. Uničili so severni del mesta; zažgali cerkev in samostan. V spomin na zmago je dal Bánffy Krištof postaviti spomenik s sledečim napisom:

ANNO DNI MDCIII DJE 16 OCTOB HANC CRUCEM
 SPLIS AC MAGCUS D CHRISTOPHORUS BANFY
 De ALSO-LYNDVA EQUES AURAT
 SACRMAE CAESAR AC REGIAE TTIS CONFINI...
 R... PARTJU... R... NI HUNGARIAE DANUBJANAR...
 GEN... IS... TURCIS IDYN... SUPR... I... ARN...
 ..... CUBICULARE... ILIARI IN HOST... EO LAUDES...
 SAN... TRINITAT... (Spomenik je v muzeju v Budimpešti).

Sovražnik pa ni miroval. Že naslednje leto 1604. se zopet pojavi pred Lendavo. Toda vojna sreča mu tudi tokrat ni bila mila; brez vsakega uspeha se je moral vrniti v Veliko Kanižo.

V naslednjih letih so turška ropanja nekoliko ponehala. Vzrok temu so bile slabe notranje in zunanje politične razmere in izrabljene finančne prilike Turčije. Vseeno moramo iz te dobe zabeležiti dva silovita sunka, pod katerima je zaječalo ljudstvo prekmurske zemlje. Leta 1626. so Turki vse kraje od Mure do Rabe požgali in oplenili. Predvsem je Murska Sobota občutila kruto pest Turkov. Iz tega leta imamo tudi prvo in zanesljivo poročilo, da so Turki odgnali mnogo ljudi v suženjstvo. Z isto krepkostjo so Turki leta 1640. opravili svoje delo. Ponovno so izropali Mursko Soboto in vse obmurske vasi do Radgone. Pobirali so iz vasi ob Muri na Dolinskem velik vojni davek.

Vsi dosedaj opisani vpadi so bili roparski pohodi s ciljem, oskrbeti turško vojsko v Veliki Kaniži s hrano. V naslednjih

bojih nastopajo Turki že kot osvojevalci prekmurske zemlje. Tako je leta 1641 poveljnik Vel. Kaniže Hasan paša pozval vse premurske vasi, da brezpogojno priznajo turško oblast.

V naslednjem desetletju so sledili — ne računajoč manjše praske — 4 močni sunki, (1646, 48, 55, 56), ki so povzročili mnogo gorja.

Leta 1664. je moralo prekmursko ljudstvo prestatl nove preizkušnje. Pri Monoštru poražena turška vojska se je preko Prekmurja vračala na jug. Bežeči sovražnik je med potjo ropal, moril in požigal.

Zadnji vpád v Prekmurje, ki nam je znan, se je izvršil leta 1671 z isto krutostjo, kakor prejšnji.

* * *

Posledice turških vpádov so bile strašne. Vasi so bile uničene, izropane in požgane. Različne epidemije so zahtevale ogromne žrtve. Radi kontumacirane pokrajine je bil zaustavljen promet in trgovina. Razpaslo se je oderuštvó in nepöpisna draginja. Nastalo je pomanjkanja denarje; iz enega „garaša“ so kovali štiri—pet slabih, tolar so zamenjali za 6—8 madžarskih forintov in 1 zlati madžarski forint je veljal 8—10 forintov. To konjunkturo so oderuhi prav spretno izkoristili.

Varnostne razmere so postale neznosne; podivjanost in razbojništvo je cvetelo v taki meri, da ljudje niso upali niti v najbližje vasi.

NOVA POEZIJA

FRANC MURČIČ

Matematik „Vencu“ zloge je seštel,
rime, suha rebra, je v verze zliil,
star gasilec, urednik, je klobuk spoštljivo snel:
V čast Prešernu? Ne! Le novo poezijo je častil.

KAKO SO NEKOČ POTUJČEVALI MLADE PREKMURCE

DONESEK K ZGODOVINI ŠOLSKE POLITIKE LENDAVSKEGA OKRAJA
(Nadaljevanje)

Kar je bil Čakovec s svojim šolstvom za potujčevanje celokupnega manjšinskega ozemlja južnega dela zalske županije, to je pomenila Lendava posebej za njen slovenski del. Ta je bila najpripravnejša, da z meščansko šolo in s pomočjo okoliških podeželskih šol dokonča asimilacijo do Mure. V tem smislu je kaj značilna izjava biv. madj. učitelja lend. mešč. šole Patakyja, ki ugotavlja, da je prosvetna uprava spoznala važnost Lendave v prid madjarskemu življu, zato ji je postavila in ji vzdržuje meščansko šolo z velikimi žrtvami, ta pa naj poveča mladini obzorje, posebno pa naj širi med prebivalci tujega materinskega jezika madjarskega duha in madjarski jezik. „Iz prakse vem,“ tako nadaljuje Pataky, „da so slovenski učenci, ki so znali v začetku šolskega leta le eno ali dve madjarski besedi, že koncem leta znali tako popolnoma madjarski jezik, da je mislil oni, ki jih je slišal, da je privedel njihove prednike sam Arpad v to drago domovino. Temu se lahko le toliko manj čudimo, kolikor pomaga meščanski šoli pri njenem delu tudi mesto, kjer slišimo samo madjarščino. Z žalostjo moram omeniti, da je še malo število slovenskih učencev, ki obiskujejo našo šolo, čeprav so Slovenci naše okolice stremeče in marljivo ljudstvo, ki je premožnejše kot madjarsko. Prav v tej smeri je še mnogo dela. Močno upamo, da bodo znali mladi učitelji, ki službujejo v slovenskih občinah, vzbuditi v Slovencih smisel za to, da bodo dajali svoje otroke v meščansko šolo posebno radi učenja madjarskega jezika. Da dosežejo svoj smoter, naj pomagajo učiteljem tudi duhovniki s svojim vplivom! Ne maramo, da bi nam prihodnost očitala brezbržnost in malomarnost. — Zavzemamo se s patriotičnim čustvom za to sveto stvar. S podvojenim in nikdar ne pojemajočim naporom storimo vse, da se bodo naučili vsi naši Slovenci naš melodični jezik, ker le

tedaj bodo prav čutili z Madjari. Naše mesto je nezavzetna trdnjava madjarskega življa v ekspaniranem kraju in lahko mu priznamo, da je storilo svojo dolžnost: madjariziralo je okoliške Slovence.“⁵⁰

Značilen je tudi tale primer: Hunyadi Nándor, drž. ljudsko-šolski učitelj v G. Lendavi, je 30. IX. 1882 prosil, da bi bil sprejet njegov mlajši brat Béla v lendavsko mešč. šolo, kjer bi se mogel dobro naučiti madjarščine; svojo prošnjo pa začenja takole: „Po svojih dveh bratih Jánošu in Károlu (ki sta tudi obiskovala lend. mešč. š.) sem spoznal, da bi za pomadjarjenje slovenske krajine največ lahko storila lendavska meščanska šola...“⁵¹

O pomembnosti lend. mešč. šole za raznarodovanje lahko sklepamo tudi po tem, ker so jo uvrstili med tkzv. jubilejne šole, za katero so zgradili v jubilejnem letu 1896 najlepše poslopje v Lendavi, ki je stalo nad 30.000 for. Nadzornik Ruzsicska nam k temu še sporoča: „Radi obmejnega položaja čaka zelo važna naloga čakovsko drž. moško meščansko šolo, katere dva razreda bosta odprta meseca oktobra 1895. Potem ko bo čakovska ženska meščanska šola pod streho, bo na vrsti ustanovitev ženske meščanske šole v Lendavi.“⁵²

Kakšen je bil uspeh te celokupne šolske politike pa nam spet sporoča Ruzsicska, da bo to, „kar sta storila vlada in prebivalstvo županije za kulturni napredek in za utrjevanje narodnega šolstva v manjšinskih krajih zalske županije, vedno najlepši list v zgodovini narodne prosvete ne samo v zalski županiji, temveč v vsej državi.“⁵³

Razen omenjenih izjav ljudi, ki so neposredno vsmerjali duha vzgoje, nam kaže asimilacijsko delo šole tudi njena narodnostna statistika. Slovenski element, ki je prihajal v lend. mešč. šolo, je moral utoniti prej ali slej v madjarski večini; njega slovenstvo se je ohranilo le v domačih imenih. Spodnje pojasnilo k statistiki nam najboljše pove, kako je bila ta statistična madjarska večina pomnožena s slovenskim elementom, ki se je bil že nagnil ali pa nagibal na tujerodno stran.

⁵⁰ Pataky Kálmán, Visszapillantás a magyar nemzet és Alsó Lendva történetére, Al. Lendva, mill. emlékk., 19.

⁵¹ Arh. mešč. š. v Lendavi [Arh. 10/1882—70] („hogy a vend vidék megmagyarosítására nézve legtöbbet tehetne az a.-lendvai polg. iskola...“)

⁵² Z. évkönyv, 196.

⁵³ Z. évk., 199.

Šolsko leto	madjarski jezik										Židje	drugi	skupaj	
	madj.	nemški	hrvatski	hrvat. -- nemški	slovenski -- nem.	sloven.	slovenski	slovenski -- madjarski	sloven. -- madj.	hrvat. -- nem.				
1872-73	26	2												38
1873-74	25	6												44
1874-75	22	4	1											34
1875-76	20	3		1	2	1								39
1876-77	25	4	1	2		1								49
1877-78	26	3	1	2	1									53
1878-79	18	1												86
1879-80	16	1			1									28
1880-81	16	1	1			1								31
1881-82	25	1			1	5		1	2					50
1882-83	22	2	1	2	5	5								52
1883-84	21	2	3	1	4	6		1						56
1884-85	18	4	2	1	1	5		1						53
1885-86	24	3	1	1	3	4		1						59
1886-87	27	3	2	1	3	2		3						57
1887-88	29	6		2	3		1							57
1888-89	27	3	1	1	1	1							1	49
1889-90	34	3	2		4		1						1	66
1890-91	34	3	4		1	5		4					1	77
1891-92	42	4	6	1	1	5		7						90
1892-93	40	4	3		3	2		4						76
1893-94	38	2	1	1	3	8		5		1	1			74
1894-95	46	1		3	3	9		13						86
1895-96	41	1	1		1	8		9						73
1896-97	53	2	3		6	17	1	1					1	103
1897-98	70	3	1		4	19	1	1					1	117
1898-99	60	9	2		1	3	3	1						116
1899-00	65	6	5		3	4	2	1	2					128
1900-01	70	2	3			6	2	1						125
1901-02	68	3	2		4	4	1	18	2					121
1902-03	49	3	2	1	1	6	17	3	1					102
1903-04	54	4	2	1		8	21							115
1904-05	57	2	1		11	1	14		2					111
1905-06	59	5	4		2	11	11		1					124
1906-07	69	2	3			8	18							128
1907-08	64	1	3	1		4	17		1					119
1908-09	68	2	4			3	1	14					1	125
1909-10	73	1	1			8	11							124
1910-11	76		2			7	14		1					132
1911-12	83	3	4			6	15							138
1912-13	88	1	5			8	12		2					146
1913-14	110	4		1		8	17							166
1914-15	103	2	4			7	7	1					1	149
1915-16	111	1	2			7	1	6						155
1916-17	111	1	3	1		6	7							149
1917-18	108	2	4			5	6			1				143
1918-19	126	1	3			8	10							169
1919-20	n i t o č n i h p o d a t k o v													

Statistika⁵⁴ nam kaže: 1. Madjari številčno močno prese-gajo ostale narodnosti. Lendava je bila s svojim vzhodnim de-lom okraja utrjena postojanka, odkoder se je raznarodovanje moglo uspešno širiti.

2. V dejanski statistiki bi morali število Madjarov neko-liko zmanjšati. Pregled izpolnjevanja narodnostnih rubrik nam kaže, da podatki dejanski sploh niso resnični ali pa so o istih učencih v raznih š. l. različni. Mnogi Slovenci, Hrvati i drugi, ki so madjarščino samo obvladovali poleg materinščine pa so že všteti pod rubrikami „Madj.“

Vseh teh netočnosti ni pripisovati samo nasilnemu izpre-minjanju, temveč jih je všteti včasih med zamenjave, neznanje, uradniško površnost pa tudi dejstvu, da so se še včerajšnji Slovenci, vzgojeni v tujem duhu, v novem š. l. že prelevili v Madjare. Kako resnični so podatki med katerimi se blešči madjarska večina, naj nam povedo nekateri priimki učencev, ki jih bo poznavalec prekmurskoslovenskih priimkov ločil že na prvi pogled od madjarskih. Priimki so navedeni tako, kakor so učenci vstopali v šolo, poleg so omenjena šolska leta le tam, kjer so njih narodnostni podatki izpremenjeni.

---

⁵⁴ St. obsega podatke v času madjarske uprave od 1872-1919. Ta je izda-jala vsako leto letna poročila (Az alsó lendvai polg. isk. értesítője, Nagy-kanizsa — A. Lendva, za vsa š. l. od 1872|73 do 1917|18), v katerih so bile tudi letne statistike učencev. Primerjajoč podatke v vpisovalnih ime-nikih in letnih katalogih s podatki v imenov. let. poročilih, smo ugotovili v slednjih nepravilnosti, zato smo stat. posneli po vsakoletnih vpisovalnih imenikih (Arh. mešč. š. L. št. I. str. 60-68, kat. š. l. 1872|73-1918|19). Ta obsega pravzaprav številčni pregled materinskega jezika učencev, poleg pa je še označeno njih znanje drugih jezikov. Prave narodnostne rubrike Madjari nimajo v navedenih uradnih knjigah ter jim je to nadomestovala rubrika o materinščini. Da jim je ležta, v tem primeru, pomenila kar na-rodnost, sklepamo to po poročilu za š. l. 1875|76 (kjer se ujema jo po-datki na str. 9 iz rubrike „Nemzetiség szerint“, t. j. po narodnosti, s po-datki o materinščini v katalogih istih let).

- Š. l. 1872/73: Vogrinčič m,* n; Vogrinčič m, n; Zvoniček n, m; Poležinski m, n; Reverenčič m; Kolonič m; Bezlanovič m, h.
- Š. l. 1873/74: Zarjecki m; Krampač h, m; (1874/75 sl, m).
- Š. l. 1874/75: Benkovič sl; m, (1875/76 h, m).
- Š. l. 1875/76: Veren n, sl; Zagorec m; Bezlanovič m; Smodiš m; Travnik m, n, h; Barbarič m, sl; Ratkol n, sl, m.
- Š. l. 1876/77: Šimon m; Kalivoda m.
- Š. l. 1877/78: Bencik m, n; Bogovič m, n, h; Čížek sl, m, (1878/79 sl, n, m; 1879/80 n, sl, m).
- Š. l. 1878/79: Žohar m; Tkalčec m.
- Š. l. 1880/81: Travnik m; Zver sl, (1881/82 sl, m).
- Š. l. 1881/82: Poležinski m; Markuš m (1882/83 m, sl.); Smodiš m, sl; Kocuvan n, sl, m; Pevac m; Žilavec n, h, m.
- Š. l. 1882/83: Stojanovič m; Krampatič m, sl, (1883/84 m, h.); Obal m, sl.
- Š. l. 1883/84: Kūhar m, sl; Kopecki m.
- Š. l. 1884/85: Bešnjak m.
- Š. l. 1885/86: Vöröš m, sl, (1883/84 m, h, 1886/87 m, sl.); Vučak sl, m, (1884/85 sl.); Kralj m, sl, (1886/87 sl, m, 1887/88 sl, m.); Kaučič m, sl; Ivanič m, n, sl.
- Š. l. 1886/87: Golinar m, h; Oster m.
- Š. l. 1887/88: Horvat m.
- Š. l. 1888/89: Mazol slov, m, (1891/92 m).
- Š. l. 1889/90: Muršič m, sl.
- Š. l. 1890/91: Krampatič m, h.
- Š. l. 1891/92: Ivanič m, (1890/91 sl, m); Matok m.
- Š. l. 1892/93: Škerlak m, n, (1891/92 m, sl); Kodela m, (1891/92 m, sl.); Grašanovič m, sl, slov; Tkalčec m; Mazol m; Kopinja m; Pevac m.
- Š. l. 1893/94: Vučak m; Kocet m, sl; Gašparič m, sl; Kočvara m, n, sl; Apatič h, m, (1892/93 sl, m; 1894/95 sl, m.); Vöröš m, sl, (1894/95 sl, m.).

* Prva kratica znači materinski jezik, druge poleg pa znanje ostalih jezikov; sl=slovenski, slov=slovaški, h=hrvatski, m=madjarski, n=nemški.

- Š. 1. 1894/95: Pavlinek m; Bratkovič m.
- Š. 1. 1895/96: Vučak m; Smolko m, sl.
- Š. 1. 1896/97: Vuič m, h; Kočvara m, sl; Ren sl, m, h, (1895/96 m, h.); Verbančič m.
- Š. 1. 1898/99: Goričan n, m, h; Gregor m, h; Toplak m; Švejcer m; (1899/00 m, sl; 1900/01 m, sl; 1901/02 sl, m.).
- Š. 1. 1899/00: Mavrin m, h; Bojniec m, (1901 m, sl; 1901/02 sl, m); Gergulec m; Ivanič m, n, sl.
- Š. 1. 1900/01: Bračko m; Kodela m, h.
- Š. 1. 1901/02: Vučak m; Bratkovič m; Verbančič m; Cipot m, sl, (1900/01 sl, m); Kralovac n, m, sl.
- Š. 1. 1902/03: Gumilar sl, m, (1903/04 n, m, sl; 1905/06 sl, m, n.); Ratkaj m, n, sl, (1903/04 m, sl; 1904/05 sl, m.); Čížek m, sl; Toplak m; Kontler m, sl, (1903/04 m.); Filo n, m, sl, (1903/04 sl, m; 1904/05 m; 1905/06 n, m, sl.).
- Š. 1. 1903/04: Rojko m; Ružinski m, (1904/05 n, m.); Benčič m; Čaplovič m; Hrabrovski m; Heržinjak m.
- Š. 1. 1904/05: Miħalič m; Zavory m, sl; Lipa m, sl, (1907/08 sl, m.); Časar m, (1905/06 m, sl; 1906/07 sl, m.); Čačovič m, (1903/04 sl, m.); Tkalec m, sl; Šömen m, (1903/04 sl, m; 1905/06 m, sl.); Toplak m.
- Š. 1. 1905/06: Vučak m; Rožinski m, n; Šteřina m; Vüjlec m, n, sl, (1906/07 sl, m.); Močnjek m; Vitez m, (1904/05 sl, m; 1907/08 m.); Trajber m, sl.
- Š. 1. 1906/07: Čížek m, sl; Lončarič m.
- Š. 1. 1907/08: Rožinski m.
- Š. 1. 1908/09: Benkovič m, sl; Ožvatič m; Kolar m; Vljaj m.
- Š. 1. 1909/10: Flisar m; Bakač m, h, (1910|11 m; 1911|12 m, h, Števančec m, sl; Škraban m, sl, (1910|11 m.), Flisar m, sl, Zalař m, sl, (1907|08 sl, m; 1908|09 sl, m; 1910|11 m.).
- Š. 1. 1910/11: Tivadar m; Kocuvan m, sl (1911|12 m; 1912|13 m, sl.); Bogdan m, sl, (1911|12 m; 1912|13 sl, m; 1913|14 m, sl.).

- Š. 1. 1911|12: Kovačič m, h, (1912|13 h, m; 1913|14 m. h.); Rojko m; Vučak m; Vrana m; Neivirt m, sl, (1913|14 sl, m.).
- Š. 1. 1912|13: Herman m; Bezlanovič m, it, h; Hozmec m, h; Vadnaj m, h; Baligač m; Šoštarič m; Benkovič m. sl; Rožaj m, sl; Novak sl, m (1913|14 m, sl), Krčmar m, sl, (1913|14 sl, m).
- Š. 1. 1913|14: Krampatič m; Tivadar m; Mežnarič m; Stanko m, h; Lonec sl, m, (1914|15 m); RIBEŽ m.
- Š. 1. 1914|15: Trajber m, sl; Štimec m. h; Vukan n, m, sl, Rožaj m, sl.
- Š. 1. 1915|16: Hujs m, sl, 1916|17 m, h.); Belovič m; Mihalič m; Vučklič m; Ritlop m; Pevce m; Perša sl, m, (1916|17 m, sl.); Nemeč m, (1916|17 sl, m.).
- Š. 1. 1917|18: Volf m, sl; Vitez m; Vadnaj m; Rožaj m, sl.
- Š. 1. 1918|19: Belovič m; Časar m; Cigan m; Düh m, sl; Hozjan, m, sl; Husti m, sl; Rapoša m, sl; Miholič m; Bence m; Gergalj m; Stankovski m.

3. Na drugem mestu so Židje. Vsi so obvladali več jezikov, kar v naši statistiki, žal, ni razvidno.

4. V manjšini so Slovenci. Pred vojno podeželje ni bilo prisiljeno na pritisk v mesto, zato je tudi razumljivo, da so Slovenci številčno za Madjari, četudi med slednjimi ne štejemo utajenih pomadjarjenih Slovencev. Vsi Slovenci (razen petih tekem vseh 47 let) so znali tudi madjarski

* * *

Iz vsega navedenega izvajamo: 1) da Slovenci lendavskega okraja v bivši Ogrski niso uživali spoštovanja in zaščite svojih narodnih in kulturnih pravic; 2) da jih je ogrska vlada s syojo šolsko zakonodajo in nasilno prakso duhovno in številčno okrnjevala.

Ne izvajamo pa iz tega, da bi se naj rod, ki danes svobodno oblikuje lastno narodnokulturno obličje, maščeval za prestane krivice nad madjarsko manjšino, kolikor je te v naših obmejnih vaseh. Tako bi nikoli ne prišli do one prihodnosti, ki bo morala osvoboditi ne samo narode, temveč slehernega človeka.

M. K o k o l j.

GOJIMO VEČ GLASBE IN NE POZABIMO STARE NARODNE PESMI

JOŽKO HANC

Glasbo znamo v zadnjih časih vse premalo ceniti. Temu je vzrok čas, v katerem smo vsi zaverovani edinole v materialno stran življenja, v katerem nam pomeni vse le suhoparna znanost, tehnični napredek, materialna dobrobit in morda še uspehi športa, malo pa znamo ceniti vse tisto, kar spada v duhovni svet, pa najsi bo to religija, filozofija ali umetnost. Ker pa je dejstvo, da sestavljata človeka snov in duh, da je tedaj pravo bistvo človeka vprav soglasje duhovnega in tvarnega telesa, zato je razumljivo, da se današnji človek, ki je razvil in stopnjeval v skrajnost tvarno sestavino, duhovno pa povsem zanemaryl, počuti v sebi razdvojenega in išče poln nemira izhoda iz današnjega obupnega položaja.

Glasba je pojav, ki je neposreden odsev duhovnega utripa. V njej se med vsemi umetniškimi vrstami duh najbolj svobodno in najbolj živo javlja, ali obratno — prihaja z glasbo človek v najožji stik z duhovnim svetom, se tedaj tudi v sebi duhovno najbolj razgiba. Zato je razumljivo, da danes v tej duhovni suši človek glasbo prezira (morda z izjemo plitve „šlager-ske“ glasbe, ki je najbolj zmaterializirana, najbolj namenjena zgolj čutnim dražljajem); razumljivo je pa obratno, da bi mogla ravno gojitev glasbe postati eno najbolj uspešnih sredstev za dviganje tako zanemarjenega duhovnega življenja, ker se ob pravi glasbeni umetnosti nujno zdravi v človeku duhovni svet.

V kratkem na tem mestu ugotoviti, katera je prava glasba, bo težko. Na splošno bi dejali, da je to ona, ki jo prištevamo k resni umetnosti, kamor spada tudi v večini cerkvena glasba, ki je najbolj razširjena po deželi in preprostemu človeku zaradi petja v cerkvah najbolj dostopna. Večinoma pa spada v isto vrsto prave, plemenite glasbe tudi narodna pesem. Z Herderjem in Lessingom lahko rečemo, da hrani vprav umetniški zaklad,

ki leži ohranjen globoko med ljudstvom, v sebi izredne vrednote. Vemo, da se skrivajo v ljudskih pravljičah in raznih pesmih največje človeške modrosti, segajoče daleč nazaj v čase, ko je bil človek duhovnemu svetu še vse bližje kot danes, ko je vse bolj neposredno dojemal utrinke vesoljne resnice. Prav tako, kot v ljudskih bajkah, pa se skrivajo tudi v starih ljudskih napevih velike vrednote, ki so jih vanje položili, po božje zaznamovani voditelji ljudstva. In prav te vrednote, ki počivajo v doživetju prastarega napeva, dajejo slednjemu tisto privlačnost in ceno, ki se je v izročilu ohranila med ljudstvom do zadnjih dni. Danes, ko so se nam prave duhovne vrednote tako odmaknile, da jim ne vemo več prave cene, se razumljivo tudi vsi stari napevi med ljudstvom polagoma izgubljajo in žalosten pojav je, da jih nadomeščajo moderno skonstruirani šlagerski napevi, ki prihajajo med ljudstvo največ preko radia, ali jih prinašajo medenj domačini, ki so se mudili v mestu. In kakor so vsi ti moderni, predvsem čutni dražljivosti namenjeni napevi brez prave cene, tako je nepopisna škoda, da stari ljudski napevi med narodom izumirajo. Če nam je tedaj na tem, da ohranimo v sebi živ duhovni utrip in pravo ravnovesje med duhom in snovjo, obdržimo poleg vsega drugega v sebi tudi ljubezen do stare, pristne ljudske pesmi, ki hrani v sebi res prave vrednote in toliko pristne, čiste poezije. Ne dajmo, da nam utone v pozabo ta dragoceni zaklad in ne dopustimo, da se nam razgubi ta naša pesem.

Da, naša pesem! Kajti prav o teh ljudskih pesmih, ki so jih prepevali še naši dedje, utriplje tudi naš pravi narodni značaj, vanje je zajet še pristni dih našega človeka. In če nam je na tem, da ohranimo še nadalje svojo narodno samobit, da ne utonemo v valovih tujih narodnih kultur, ki nam groze kot štrupeni dih, stremeč za tem, da nas omami, okuži in nato prisvoji, — če nam je na tem, da se ubranimo vsem grozečim stiskam, nam je treba narodne samozavesti. In zadnjo je korén lečen tudi naša stara narodna pesem, ki je ne pozabimo, temveč jo prepevajmo in oživljajmo v sebi duhovni utrip, da se rešimo skozi stisko današnjih dni!

Z A P I S K I

William Hazlitt: Nikdar ne bo imel pravih prijateljev oni, ki se boji napraviti si neprijatelje.

Lloyd George: Svoboda ljudskega naroda za mnogo bodočih generacij je odvisna od tega, kar bodo ukrenile tri demokratske države: Francija, Angleška in Združene Ameriške Države. Te tri demokracije so zadosti močne, da ohranijo svobodo in mir. V slučaju napada ene ali več totalitarnih držav (Italije, Nemčija) na Francijo, ne bo v Angliji niti enega človeka, ki ne bi bil za to, da se v istem trenutku nudi pomoč Franciji. V angleškem dolnjem domu bi v takem slučaju prišlo do soglasnega zaključka, Spletkarstva Rima in Berlina, ki se izdajata kot rešitelja civilizacije proti komunizmu, me niti malo ne vznemirjajo. — Sedanja politična napetost je samo na površini, ker francoski narod nosi v sebi pogoje za ozdravljenje in novo blagostanje. V Franciji živi narod, ki ima eno izmed najboljših vojska na svetu. Oni, ki bi v to podvomili, bodo spoznali svojo tragično zmoto.

Za demokracijo. Koncem aprila so angleški in francoski državniki sklenili sledeče: „Francoski in angleški ministri so se zedinili, da je v današnjih prilikah najbolj potrebno, da obe vladi začneta s politiko in s skupno obrambo ne samo njihovih lastnih interesov, temveč da se tudi borita za one ideale nacionalnega in internjacionalnega življenja, kateri vežejo obe zemlji.

Tudi Vatikan na strani Češkoslovaške. Vatikansko glasilo „Osservatore Romano“ piše iskreno o nemški politiki glede Češkoslovaške, kjer pravi: „Če se pogleda na odnos sudetsko-nemške stranke in nemškega nacional-socializma, se lahko takoj uvidi, da enostavna avtonomija nemške manjšine v Češkoslovaški ni edini cilj sudetskih Nemcev. Razvoj zahtev nemške manjšine ne temelji samo na akciji te manjšine, temveč tudi na tem, kaj bodo ukrenile v primeri s to manjšino ostale manjšine, ki tvorijo državo.“

Kako je to? Ko je pred kratkim Hitler obiskal Mussolinija, se je papež umaknil iz Rima na svoje letovišče v Castel Gandolfo. To je popolnoma razumljivo, kajti ideologija nacional-socializma se ne sklada z nauki katoliške cerkve in tako si Hitler in papež ne bosta nikoli prijatelja. Znano je tudi, da je Hitler razpustil in prepovedal vse katoliške organizacije v Nemčiji in je „državo“ povzdignil do religije. Nerazumljivo pa je to, da so sedaj isti škofje, ki so se borili nekoč ramo ob rami z Dolfussom, da so isti katoliški škofje sprejeli Hitlerja z zvočenjem po vseh cerkvah in so blagoslovili delo bodočega nacional-socializma.

Velikega učiteljskega zborovanja v M. Soboti dne 14. maja t. l. se je udeležilo 12 okrajnih učiteljskih društev s preko 700 udeleženci (četrtnina slovenskega učiteljstva!). Prireditvev ni bila le izraz stanovske zavednosti, temveč doslej pač največja prireditvev za spoznavanje Prekmurja ter odločna narodnoobrambna manifestacija. Poklonitvi bojevnikom za osvobojenje Prekmurja je sledilo skoraj peturno zborovanje s predvsem tremi predavanji: predsednik učif. društva za soboški okraj Evgen Antauer je predaval o prekmurskem šolstvu pod Madžari in zdaj, ter povedal vrsto važnih zanimivosti o tem, kako je postal iz nezavednega „vendsko govorečega“ zaveden Slovenec; z ljubeznivim umevanjem kmečkega ljudstva in z dobrim poznavanjem prekmurskih razmer je sestavljeno predavanje šol. upravitelja iz Lipovec Franca Gumilarja „O psihi Prekmurca v luči gospodarske odvisnosti“; prav kakor tema dvema, so poslušalci mnogo in iskreno pritrjevali tudi meščanskošolskemu uč. iz Lendave, Miroslavu Kokolju, ki je podal dokumentiran, zanimiv in aktualen narodnostnopolitičen pregled Prekmurja. Vsa ta predavanja so toliko tehtna, da bi jih trebalo ponatisniti. Bila bi prepotreben kažipot v umevanje naše najmlajše pokrajine, o kateri je krivih in površnih mnenj nič koliko. — Zlasti za udeležence je bila prirejena razstava prekmurskega tiska od najstarejših publikacij do najnovejših; bila je prav pregledna. — Na zborovanje je bil povabljen tudi „Ml. Prekmurec“; konzor-

cij je obenem s soboško Jugoslovansko-češkoslovaško ligo zastopal prof. Liška. Zborovalce je pozdravil s sledečim nagovorom: „Tovariši! Za vabilo, da se udeleži Vašega manifestacijskega zborovanja zastopnik „Ml. Prekmurca“ in zastopnik pravkar ustanovljene Jugoslovansko-češkoslovaško lige, se Vam najtopleje zahvaljujem. — Veseli me, da Vas morem pozdraviti v imenu „Ml. Prekmurca“: saj so ravno učitelji prav številno zastopani med naročniki, med Vami so naši podporniki in sodelavci: školniki tvorimo polovico konzorcija. — Nič manj me ne veseli, da Vas pozdravljam kot predsednik Jugosl.-čsl. lige; kajti spet so ravno med učitelji številni, ki so dovzetni za Ligin program in ga pomagajo izvrševati, ki vedo, kaj je pomenila bratska vzajemnost nekoč, kaj naj bi nam pomenila zdaj in kaj bo pomenila. — V programatičnem članku v 1.—2. št. 2. letnika „Ml. Prekmurca“ smo zapisali: „Živimo na skrajnem severu od naših središč, med dvema ne preveč naklonjenima mejašema, ki bolj, kot bi kdo mislil, tihotapita svoj vpliv in utrjujeta svojo posest . . .“ — Preden smo pričakovali, je to dejstvo postalo pekoče dejstvo, trda preizkušnja naše moči. Zato mora vsakega iskrenega Slovenca in Jugoslavana veseliti, da ste se zbrali tako številni, ne le da poudarite stanovsko discipliranost in samozavest, temveč da ravno na tem skrajnem koščku naše zemlje pokažete, da se v Vaših vrstah vrši prerajanje in vneto pripravljanje za izvrševanje venomer težjih in pred zgodovino odgovornejših kulturnih, narodnih in socialni nalog, nalog, ki so neločljivo povezane med sabo in jih bo dobro reševal le narod, ki bo imel dobre učitelje, učitelje mladega in ponosnega duha, ki bodo iztrebili iz sebe in iz ljudstva hlapčevski in ozkosrčni duh, ki sta zla dediščina preteklosti. — Dejstva zadnje, nevesele pomladi zahtevajo, da opustimo svoje malenkosti in se čimprej združimo za narodno-obrambno in narodnopreporodno delo, kajti le tako bomo postali na zemlji, ki pripada nam, in v lastni državi zares samostojni — potem se ne bo moglo dogajati, da bi bila tolikokrat onečaščena naša narodna čast in suverenost kakor zadnje mes-

ce; ne bo se moglo zgoditi, da bi za slovenski pozdrav v slovenskem mestu morali nezaščiteni na cesto. — Živite in delajte z deco, z mladino in z vsem našim narodom vseh slojev! Ponesite med njejseme prave svobode in duha treznega optimizma in ponosa tudi v najtežjih dneh, da bomo dokazali, da nismo zgodovinski gnoj, kakor to dokazujejo bratje Čehoslovaki. V teh znamenjih pozdravljeni!

700.000 kmetov gladuje v provinci Tochocku. Japonski pisatelj Jošina pravi v nekem svojem članku dobesedno takole: „Ako Japonska začne vojno z Rusijo — za to ji ni dovolj samo nekaj divizij, nego zelo velika armada — ali bo takrat japonski kmet rad marširal v boj? On dela od jutra do večera. Njegova obleka je podobna vreči. Pridela toliko, da komaj plačuje obresti za dolgove in da pripravi sledečo žetvo. On ne je več mesa in rib. Še riža nima več. Hrani se z nekakšno kašo, pripravljeno iz korenja in z žitom ter repo, ki jo moči v slani vodi. Več kakor tri petine prebivalstva strada tako . . .“ List „Nitsi Nitsi“ piše: Nič manj kot 700.000 kmetov gladuje v provinci Tochocku. Deca stradajo. Mnogokrat padajo v nezavest od gladu med poukom. Tochocku se je spremenil v pekel in ni besed, s katerimi bi se opisale vse grozote, ki tam vladajo. Na veliko se prodajajo dekleta v tovarne in javne hiše. Samo v okolici Akite je bilo 1933 prodanih 30.000 kmetijskih deklet od 16 do 20 let starosti v tovarne in javne hiše . . . Zdravniško poročilo pravi: Ponosna tekstilna industrija našega cesarstva vrže vsako leto 14 tisoč deklet, starih izpod dvajset let, ki so bolne na prsih, na cesto. „V slučaju“, končava Jošina, „da Japonska začne vojno z Rusijo, bi bila ta vojna z ozirom na držanje delavcev in kmetov v ozadju, sila nerodna za japonski imperializem.“

Umetniki so zborovali. Likovniki umetniki iz Jugoslavije so imeli od 19-21 marca v Ljubljani II. vsedrjavni kongres. V sklepih kongresa so obravnavana pereča stanovska in umetnostna vprašanja. Zahtevali so ustanovitev Umetniške akademije v Ljubljani, ustanovitev svojih avtonomnih sindikalnih organiza-

cij s sedeži v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Zahtevali so razširitev pouka risanja na srednjih in meščanskih šolah, uredbo zgodovine umetnosti kot obvezni predmet, izključno nastavljanje usposobljenih učiteljev — absolventov umetniških akademij i. t. d. V prvi točki svojih sklepov pravijo: „Kongres stoji enodušno na stališču, da so umetniki in njihovo ustvarjanje nerazdružno povezani z usodo naroda, kateremu pripadajo in z usodo svetá v katerem živimo. Umetniki se zavedajo, da samo dobri odnošaji med narodi in pravični odnošaji med ljudmi predstavljajo osnovo vsake koristne delavnosti. Umetniki se enodušno izražajo za vsestransko dviganje in izkoriščanje ustvarjajočih sil naroda za družabno pravico, za svobodo in mir in proti vojni!“ Častni predsednik kongresa je bil Rihard Jakopič.

„O Judih med narodi“. Zadnja številka slov. kat. književnikov „Dejanje“ prinaša citat iz članka Jacquesa Maritaina, franc. književnika, „O Judih med národi“. V začetku razgrinja pred nami razloge protijudovskih gibanj in jih pokaže kot zlagane, „ker protijudovstvo odvrča ljudi od resničnih vzrokov zla in jih žene v boj proti drugim ljudem in proti množici nedolžnih. Križev in težav ne bomo ozdravili s preganjanjem Judov, temveč le, če spremenimo gospodarsko in družbeno zgradbo, ki je resnični povod teh kriz. Obsojamo nadvlado bank in finančnikov, naj bo judovska ali ne. Strah nas je materialistične zgradbe in duha sodobnega sveta; v tej nečloveški zgradbi je zajetih več nejudov kot Judov“.

Socialne razmere slov. šolske mladine v številkah.
 5⁰/₀ otrok je brez zajtrka (ponekod 20⁰/₀), 17⁰/₀ je brez obeda, ponekod sploh ne večerjajo. Mleko nedostaje 30⁰/₀ otrok. V Beli Krajini 50⁰/₀ ne dobiva kruha. V vinorodnih krajih nadomestuje zajtrk kozarec vina ali sadjevca. V mnogih krajih otroci nimajo spodnje obleke, ¹/₄ otrok nima dvoje oblek. Posebno težko je s čevlji. Mnogi ne morejo v šolo, ker nimajo čevljev. V Trbovljah in na Jesenicah stanuje 80⁰/₀ otrok v enosobnih stanovanjih, v soparici in vlagi. Posteljnine po večini ni, nimajo niti odej, po 3—4 otroci spijo skupaj. Še danes manjka okrog 300

učiteljev, čez sto razredov ima preko 90 učencev, nad 300 razredov ima preko 60 učencev. — Podatki po predavanju prof. V. Čopiča pod okriljem Pedag. društva.

Thomas Mann, znani nem. književnik, je napisal pred kratkim: „Če gledamo brez strasti, lahko opazimo, da diktature ne uspevajo, da so osnovno že v neredu in še preden postanejo same po sebi absurdne, bodo morale spoznati, da jih mladina zapušča. Hipnotični čas, ki je nekaj časa izhajal iz teh enakomerno pooblaščenih idej, imenovanih fašistične, gine. Vsa privlačnost novega upanja bodočnosti in resnično radostne mobilizacije duha je sedaj na strani svobode in človeštva, novega dovršenega človeštva, za katero se je še vedno treba bojevati, za katero je treba delati, katero je treba šele doseči, resnico ljubečega človeštva, enako močnega v ohranjevanju kakor v novotarstvu, človeštva, ki bo po našem globokem prepričanju določalo duševno ozračje jutrišnje Evrope“.

Povodenj v Prekmurju. 21. maja je bil na murskem polju strašen naliv. Lilo je kakor iz škafa. Prav tako je bilo v bivši Avstriji, v Turah, torej ob toku Mure. Prešnje dni je vroče pomladansko solnce stalilo v Turah ogromne množine snega in ta naliv je še pospešil talenje. Kmalu je bila struga polna. Voda je začela siliti čez nizke bregove. Najbližji travniki in njive so bili kmalu preplavljeni. Toda voda je stalno naraščala. Naraščala je celih 70 ur. Kaj takega ne pomni nihče. V par urah so bile vasi ob Muri vse pod vodo in hiše polne vode. Ljudje so jokali, molili, kleli in vpili na pomoč. Vasi: Dokležovje, vse tri Bistrice, Gornja, Srednja in Dolnja, Kot, Petišovci in Benica so trpele ogromno škodo. Voda je uničila ves letošnji pridelek. Žita so vsa povaljana, krompir in koruza sta segnila. Krme spet ne bo. Lansko leto je povodenj uničila otavo, da je letos že januarja in februarja primanjkovala krma, a je ni bilo nikjer dobiti. Živina se je morala zadovoljiti s slamo, dokler še nazadnje tudi ta ni zmanjkala. Kaj bo pa letos? Sena ne bo po teh vaseh nič. Podpor nočemo! Vemo kako je z njimi. Ob lanskoletni povodnji je bila poslana podpora v koruzi.

Občine so jo dobile z nalogom, da jo naj razdelijo med najbolj potrebne. Toda koruza je splesnile po vlažnih kletih. Ko so dobili najbolj potrebni plesnivo koruzo, so pač morali tako zmleti in jesti hruh iz moke, ki je imela kaj čuden okus. — Kakšne so pa denarne podpore pa tudi vsak človek vé. Vsa ta dejstva nas zopet silijo, da si stavimo vprašanje: kaj bo s Prekmurjem v Murinem pasu, če se ne bo ta regulirala? Saj nočemo kazati na nikogar, da dobiva več kot mi, odnosno, da mi sploh nič ne dobivamo. Tudi to nočemo trditi, da bi bili poslanci krivi, da se Mura ne regulira, saj vsi vemo, da ima prvotno to vsak v svojem programu. In tudi pozneje se tu pa tam kateri pripelje v avtomobilu pogledat Muro. Pa to ni važno. Katastrofa je to, da Mura nemoteno leto za letom odnaša gozdove, dobre njive, na mnogih krajih (Gor. Bistrica, Dol. Bistrica, Hotiza, Kot, Petišovci, Benica) pa se bliža hišam, da se kmetje v skrbeh vprašujejo, kam bodo selili svoje hiše. To ni sentimentalni vzdih ali pa mogoče prošnja, da se zopet dá priložnost komisijam, da premerijo Muro. Komisij smo siti in prav tako polovičarskega buranja. Tudi tistih malenkostnih podpor, katere spravi ta ali oni poslanec in s katerimi se širokousti po nepotrebnem domače časopisje ne bilo treba, če bi se tok Mure izravnal in poglobil. Poplav, ki so na dnevnem redu, ne bi bilo več. Kmetje bi bili mnogo bolj zadovoljni. Čudno je res to, da se za to bedno ljudstvo, ki roma po svetu ali pa si na tem koščku zemlje prideluje kruh, nihče ne pobriga. V Franciji je padla valuta, iz Nemčije smejo pošiljati mesečno samo 10 mark, a doma jim jemlje voda sproti vse kar zraste. Tako se živi tu. Zopet je bila povodenj. Pisalo se je o njej, vzbujala so se pri tem topla čustva. Vse to je lepo. Pa gotovo je, da kmetu ne bo nič drugega pomagalo, kakor to, da se Mura regulira!

R A Z N O

Nesmrtni Gorki. „Literaturna Gazeta“ poroča, da so dela pisatelja Gorkega za časa carskega režima v roku 20 let (1897—1916) bila tiskana v 1,702.000 izvodih. Za časa sovjetskega režima v 20 letih pa v 33,834.000 izvodih. „Mati“ je bila prevedena na 23 jezikov in tiskana v 1,171.000 izvodih, „Na dnu“ v 80.000

Prebivalstvo Jugoslavije. Naša država ima 15,400.000 prebivalcev in to po statističnih podatkih v začetku letošnjega leta. Leta 1921 je imela 11,984 911 preb., leta 1931 že 14,905 898. Letni prirastek na 1.000 preb. znaša 31·45, umrljivost pa 17. Največji prirastek je v drinski banovini (45·6), najmanjši pa v dravski banovini (12·4). Leta 1921 je prišlo na 1 km² 48 prebiv., letos pa 65.

Koliko čevljev raztrga vsak Jugoslovan na leto. Toma Maksimovič, direktor „Bate“ v Borovu, pravi: L. 1932 je število nošenih čevljev doseglo število 6 milijonov parov. Zato spadamo med najslabše obute narode, ker vsaki človek ne kupi na leto niti to najslabšo obutev, ampak krpa in nosi staro ali hodi večinoma bos. V Združenih Ameriških Državah, v Češkoslovaški in v Angliji pridejo 3 pare čevljev letno na vsakega človeka, v Kanadi, Švedski, Belgiji, Holandiji, Nemčiji, Švici, dva para, v Franciji, Danski, Norveški, Italiji, Rusiji en par čevljev letno, za Madjarsko, Bolgarijo, Poljsko in Romunijo pride Jugoslavija na devetnajsto mesto med vsemi državami sveta. Tako ima vsaka tretja oseba letno en par čevljev.

Koliko pojemo sladkorja na leto. Štiri in pol kilograme, to pa zato, ker je sladkor pri nas neverjetno drag in zato siršim masam le

sila malo dostopen. V Danski stane kg sladkorja 4·08 Din (zato letno pride na vsakega 50 kg), v Angliji 3·77 Din (letno 49 1 kg). V Italiji pa stane 14·20 Din (zato že porabi vsak posameznik 7 kg), v Jugoslaviji 31 Din (4·5 kg), v Albaniji 12·25 (na enega 3 kg letno).

Za odkup Prešernove rojstne hiše je zbrala šolska mladina vseh slovenskih šol 150.017 Din. Hišo pa bo treba še urediti za muzej, ji dati podobo, kakršno je imela ob Prešernovem rojstvu l. 1800. Kulturna dolžnost slovenske javnosti je, da odboru to s prispevki omogoči. „Tiskovna zadruga“ in „Nova založba“ v Ljubljani pošiljata na zahtevo položnice in sprejemata prispevke.

*

Original: izvirno delo, izvirni spis. Sliši se tudi: ta je originalen, ta je čudaški, posebne vrste.

Opozicija: nasprotovanje, nasprotna stranka vlade. Opozicionalen je oni, ki nasprotuje bodisi vladi, bodisi, da ugovarja pri kakšni koli akciji.

Genealogija: rodoslovje, rodovnik.

Fakulteta: oddelek vseučilišča. Imamo n. pr. tehniško, filozofsko, pravno, medicinsko i. t. d, ti in še drugi oddelki tvorijo skupaj univerzo ali vseučilišče.

Profos: vojaški jetničar.

Degeneracija: telesna oslabelost, propalost. Degeneriran je oni človek, ki je telesno propal.

Dekret: odlok. Če dobi kdo dekret za službo (od države) se to pravi, da je prideljen na kako mesto, odnosno, da dobi dekret zato, da spremeni službeno mesto.

T O V A R I Š I

Povejte vsem znancem in prijateljem, da je Mladi Prekmurec samostojen, in da ni od nikogar odvisen, da je Mladi Prekmurec list Mladih Prekmurcev, da se pri njem zbirajo vsi, brez ozira na politiko ali svetovni nazor, vsi, ki hočejo biti nekoč v pomoč našemu revnemu prekmurskemu ljudstvu. — To jim povejte in jim pokažite naš list, pa vam bodo verjeli. Vi vsi pa ostanite zvesti prijatelji in postanite sotrudniki Mladega Prekmurca.

I Z U R E D N I Š T V A :

Miran. Vlak. Prikrojil si življenje v črtici po svoje. Ti pa moraš podati vse tako, kot je v pravem življenju. Vidno vcepljaš svoje mišljenje Karčiju, ki nikakor ne bo tako mislil in govoril, ko je tako zelo obložen z delom na francoski zemlji. Ti se moraš čisto prepustiti življenju in vse osebe, katere opisuješ, morajo biti take, kot so v resnici. Šele takrat bo povest zanimiva.

F. M. Tvoja opazka je zelo na mestu in jo bom v bodoče upošteval. V splošnem se pa ti razvijaš, le slovenščina ti dela težave, kot vsem nam Prekmurcem. To težavo bomo pač z vstrajnim delom odstranili. Žrtev bo postala dobra pesem, to je gotovo. Prva kitica je dobra, druga pa zveni nekam čudno. Nič lepote ni v njej. Posebno v prvem delu, drugi del je še dober. Torej to kitico moraš predelati. Tretja: Zemlja ne more pokriti gome! Četrta: Sredino nekako predelaj (hudo). „Pogled je videl“, to ne bo šlo. Peta je dobra. Žrtev pošlji.